

ЛЫШЪХЪЭМ ИОФШІЭГЪУ ЗЭІУКІЭГЪУХЭР

Олимпиадэм илофшлэн хэлэжъэщтых

Адыгэ Республикэм и Лышъхъэу Тхьаклушынэ Аслъан Кымэфэ Олимпиадэу Шъачэ щыклощтым хэлэжъэщтхэ Имамхэм ыкIи ахэм ялэпылэгъу волонтерхэм тыгъуасэ алукагъ. Ифотхъабзэм хэлэжъагъэх АР-м и Премьер-министрэу Къумпыл Муратрэ республикэм лъэпкъ иофхэмкIэ, Iэклъыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адырлэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэррэ.

Республикэм и Лышъхъэу зэлуکلэгъум пэублэ псалъэ кыыщылъысэ мыщ фэдэ мэхъанэшхо зилэ иофхъабзэм хэлэжъэщтхэм афэгъушъуагъ, пшэрылъ шъхьалэхэр афигъэнэфэгъэх.

— Олимпиадэм илофшлэн ислъам диныр зылэжъырэ лыкIохэу хэлэжъэщтхэр кыхэтхыгъэ зэхъум, ныбжыкIэхэр дгъаключэмэ нахъ тэрэзэу унашъо тшыгъэ, — кылуагъ Тхьаклушынэ Аслъан кызырэгъуогъэгъэхэм закъыфигъазэзэ. — Адыгеим нелэ лъэпкъ ыкIи дин зегурылоньгъэ зэрилыр, мамырэу зэрэщытыр дунэе мэхъанэ зилэ иофхъабзэм къе-

Сурэтыр А. Гусевым тырихыгъ.

клолэрэ хъаклэхэм агурыжъугъэлонэу, республикэм ыцIэ дахэкIэ ряжъугъэлонэу тыкышъуэщэгъуы, ары шъуипшэрылъ шъхьалэри. Къурланым, адыгэ хабзэм кыралотыкIырэ лъэныкыо пстэуми шъо дэгъоу шъуащыгъуаз. Ахэм дэгъугъэм, дэхагъэм, гукIэгъум тафалъу. Цыфхэм шъуадэгъушылэ зыхъу-кIэ ари зыщышъуыгъэгъупш.

Адыгеим ыкIи Пшызэ шъолыр ащыпсэурэ быслъымэнхэм ямуфтиегу Къэрдэнэ Аскэрбый кызырелуагъэмкIэ, илъэс фэдиэрэ мы иофхъабзэм

зыфагъэхъазырыгъ. Дин зэфэшъхъафхэм ялыкIохэр зыщызэрэгъуогъытхэ Гупчэу Шъачэ кыыщызэлуахыгъэм клонхэу республикэм ыкIи краим иоф ащызышлэрэ Имамхэр, ахэм лэпылэгъу афэхъушхэ волонтерхэр къахахыгъэх. Ислъам диным хэшлыкIышхо зэрэфырлэм даклоу ахэм Iэклъыб къэралыгъуабзэхэр ашлэх, ныбжыкIэхэм ащыщхэр апшэурэ еджаплэхэм ащеджэх. Тхъэм зыщелъэлъушхэ унэу Гупчэм кыдыхэлъытагъэр Адыгеми икIыщт лыкIохэм зэрагъэлъэ-

гъугъах, ахэм изыныи къаратыгъах.

Нэужым гушылэ зыштэгъэ Имамхэмрэ волонтерхэмрэ республикэм, адыгэ лъэпкъым, ислъам диным ядэхагъэ ыкIи ябайныгъэ Олимпиадэм кызырэгъагъэлъэгъошхэр, Адыгеим ыцIэ дахэкIэ агъэлуным зэрэпылэщтхэр кылуагъ ыкIи ашклэ АР-м и Лышъхъэу гушылэ пытэ ратыгъ.

Олимпиадэр зырагъажъэкIэ заохэри зэрагъэуцужыщтыгъэхэр, ашклэ мы спорт иофхъабзэм мэхъанэшхоу илэр

кызырэнэфэщтыгъэр Шъхьэлэхъо Аскэр игушылэ кыыщыхигъэщыгъ. Адыгеим икIырэ лыкIо купым ипшэрылхэр щытхъу хэлъэу ыгъэцэкIэнхэу, зэрэщыгъуыгъэхэр кыгъэщыпкъэжынынэу фэлъэлъагъ.

— Шъугу къабзэ, зэлухыгъ — ар зэкIэмэ анахъ шъхьал. Олимпиадэм илофшлэн чанэу шъуэрэхэлэжъэщтым, шлуагъэ кызырэшъуыщтым тицыхъэ тель, — кылуагъ зэфэхьысыжъхэр кыышылэ Тхьаклушынэ Аслъан.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илъэсыбэ хъугъэу шлуагъэ кытэу гъэсэнэгъэм илоф зэрэфэлажъэхэрэм, егъэдженымкIэ ыкIи плуныгъэмкIэ еджаплэм иофхъабзэу щызэрэхъэхэрэм ялахышхо зэрэхашыхэрэм, кыытIэхъухэрэ ныбжыкIэхэм яегъэдженкIэ ыкIи яплункIэ гъэхъагъэхэр зэрашыгъэхэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхылъ афагъэшъошагъ:

— **Айрумова Маринэ Ахьмэд ыпхъум**, Шэуджэн районымкIэ къ. Чернышевым гъэсэнэгъэмкIэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджаплэу N 8-м» урысыбзэмкIэ икIэлэгъаджэ;

— **Даур Жанетэ Ахьмэд ыпхъум**, Шэуджэн районым гъэсэнэгъэмкIэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Хъатыгъужыкыое гурыт еджаплэу N 6-у Хъаткыо Ахьмэд ыцIэ зыхъырым» ублэплэ классхэмкIэ икIэлэгъаджэ;

— **СтIашъу Рузанэ Казбек ыпхъум**, Теуцожь районымкIэ къ. Шевченкэм гъэсэнэгъэмкIэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджаплэу N 11-м» тарыхымкIэ икIэлэгъаджэ;

— **КыкIэ Эммэ Шамсудин ыпхъум**, Теуцожь районымкIэ къ. Шевченкэм гъэсэнэгъэмкIэ имуниципальнэ бюджет учреждениеу «Гурыт еджаплэу N 11-м» ипащэ егъэджен-плуныгъэу лофымкIэ игуадзэ, урысыбзэмрэ литературэмрэкIэ икIэлэгъаджэ.

Псауныгъэм лъэплъэх

Диспансеризациер зэкIэмэ зэралун фаер Адыгэ Республикэм псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэу шъугу къегъэкIыжы.

Мы иофхъабзэмкIэ пшэрылъ шъхьалэу зыфагъэуцужырыр цыфым узэу илэр хэмыужыныхъэзэ кыхэгъэщыгъэныр, ащ елэзэгъэныр ыкIи хэтрэ цыфи ипсауныгъэ ыналэ тыригъэтыным егъэсэгъэныр арых.

УФ-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэу унашъоу ышлыгъэм тетэу, шъолыр пэпчэ 21-рэ хъугъэхэм къащегъэжъагъэу илъэси 3 къэс диспансеризациер аклун фае.

Шъузыщыпсэурэ чыплэм епхыгъэ лэзаплэм ыпкIэ хэмылэу

шъуипсауныгъэ изытет зыфэдэр щызэжъугъэшлэн шъулъэ-кIыщт. Шъхъадж ыныбжэ елытыгъэу уплъэкIунхэр арагъэкIух, бзылфыгъэхэми, хульфыгъэхэми анализ зэфэшъхъафхэр арагъэтых. Ащ ишлуагъэкIэ анахъ гъэбылгыгъэ узэу цыфым илэхэр кыхагъэщынхэ, нэужым елэзэнхэ альэкIы.

Игъом зипсауныгъэ зыуплъэкIухэрэм хэужыныхъэгъэ узэу ялэхэр кыхэгъэщыгъэнхэр, цыфхэм ялэзэгъэныр, нэужым гъэхъужыгъэнхэр охътэ клэкIыкIэ зэшлуахын амал щылэ мэхъу.

Зипсауныгъэ къэзыухъумэн гухэлъ зилэ цыфэу шлокI зимылэ медицинэ страхованием исистемэ страховать (ОМС) щашыгъэм ахъщэ лымытэу

ищыкIэгъэ уплъэкIунхэр ыкIунхэ ылъэкIыщт. Ащ фэдэ гухэлъ зилэр участкова терапевтым еклоплэн фае.

Упчлэ горэ шъуилэмэ, шъузыщыпсэурэ чыплэм епхыгъэ лэзаплэм ирегистратурэ шъутеомэ, джэуапынчэу шъукъэнэщтэп.

Шъугу къэтэгъэкIыжы, 2014-рэ илъэсым диспансеризациер зыкIун фаехэр Урысым щыпсэухэу **1983-рэ, 1980-рэ, 1977-рэ, 1974-рэ, 1971-рэ, 1968-рэ, 1965-рэ, 1962-рэ, 1959-рэ, 1956-рэ, 1953-рэ, 1950-рэ, 1947-рэ, 1944-рэ, 1941-рэ, 1938-рэ, 1935-рэ, 1932-рэ, 1929-рэ, 1926-рэ, 1923-рэ, 1920-рэ, 1917-рэ, 1914-рэ** илъэсхэм къэхъугъэхэр арых.

Гъогу занкIэ техъажьыщтха?

2014-рэ илъэсым Урысыем ухыижьыныр (амнистия) щылэщт? УФ-м и Президентэу В. Путиным къышыгыгъэ Джэпсальэм къыпкъырыкIыхэзэ, специалистхэмрэ цIыфым ифитыныгъэхэр къэзыухъумэхэрэм-рэ ар щылэщтэу ало.

Урысые Федерацием и Конституцияе заштагъэр илъэс 20 зэрэхъугъэм ехъулэу 2013-рэ илъэсым тыгъэгъазэм и 18-м УФ-м и Къэралыгъо Думэ ухыижьыным фэгъэхыгъэ унашъор ыштагъ. Ащ къыхеубытэх:

— илъэс 16-м нэмысыгъэ бэджэшлэ Iэтахохэу илъэси 5-м шомыкIырэ хъапс зытыралъхагъэхэр;

— сабий зышъо хэлъхэ бзылфыгъэхэр;

— зыныбжъ имыкIыгъэ сабийхэр зилэ ныхэр;

— илъэс 55-м шлокIыгъэ бзылфыгъэхэр;

— илъэс 60-м ехъугъэ хуълфыгъэхэр;

— а 1-рэ ыкIи я 2-рэ купым хэхъэрэ сэкъатныгъэ зилэхэр, нэмыкIхэри.

Унашъом къызэрэдильтэрэмкIэ, ухыижьыным къыхиубытэхэрэп укIын Iофым

фэгъэхыгъэу бэджэшлэгъэ хылыгъэ ыкIи хылыгъэ дэдэ зезыхагъэхэр, кIуачIэр къызфагъэфедэзэ цIыфым ебэныгъэхэр, къольхэ тын-Iыхыным ыкIи терроризмэм альэныкIокIэ бэджэшлагъэ зышлагъэхэр.

Экономикэм ылъэныкIокIэ бэджэшлагъэ зезыхагъэхэм афэгъэхыгъэ ухыижьыным КIымэфэ Олимпиадэм ыуж кIуачIэ илэ хъунэу ары специалистхэм зэралытэрэр. Мыщ фэгъэхыгъэ проектыр 2013-рэ илъэсым жъоныгъуакIэм УФ-м и Президентэу Владимир Путиным фагъэхыгъагъ, ау къэралыгъом ипашэ ащ дыригъэштэгъагъэп. Ухыижьыным ипроект икIэрыкIэу зыхэплэжъхэ нэуж экономикэ бэджэшлагъэхэм афэгъэхыгъэ статья 20-м ехъу ащ хагъэкIыжыгъ. Мыщ епхыгъэ ухыижьыным ылъэныкIокIэ джыри

унэшъо гъэнэфагъэ шымыл нахмышIэми, 2014-рэ илъэсым предприниматель мини 10 фэдиз хъапсхэм къадэкIыжынэу къало. Ахэр апэрэу бэджэшлагъэ зезыхагъэхэр ыкIи къэралыгъом зэрарэу рахыгъэр зыпщыныжыгъэхэр арых.

Хъапсым къычIэкIыжыгъэхэр щылэныгъэм хэгъэгъозэжыгъэнхэмкIэ адэлэпылэгъэн ыкIи ахэм афэгъэхыгъэ къэралыгъо программэм зегъэушъомбгъугъэн зэрэфаем фэгъэхыгъэ Джэпсальэ Федерацием и Совет и Тхаматэу Валентина Матвиенкэм джырэблагъэ къышыгъ. Ащ къызэриуагъэмкIэ, непэрэ мафэм ехъулэу ухыижьы-

ным хэфэгъэ нэбгырэ мин 12-м ехъур хъапсхэм къачIэкIыжыгъ. Къэралыгъом илэшъхэтетхэм пшъэрылэу зыфагъэуцужыгъэхэм ащыщ хъапсым къычIэкIыжыгъэ пэпчъ аналэ тырагъэтыныр, псэуплэ ыкIи IофшIапIэ агъотыным ылъэныкIокIэ Iэпылэгъу афэхъугъэныр.

Бэджэшлагъэ зезыхагъэхэм пшъэдэкIыжъ ягъэхыгъэнымкIэ федеральнэ къулыкIум и ГъэIорышIапIэу Адыгэ Республикэм щылэм ипресс-къулыкIу ипашэу Надежда Сухова ям кызырэтIуагъэмкIэ, ГъэIорышIапIэм епхыгъэ хъапсхэу Адыгеим итхэр пштэхэмэ, уголовнэ-гъэцэкIэкIо инспекцием

иучет хэт нэбгырэ 67-р (мыхэм хъапс атемылэу пшъэдэкIыжъ арагъэхы) ухыижьыным къыхеубытэ. Ахэр шъхъафит хъужьынхэмкIэ ятхылхэр мы уахтэм агъэхъазырых. Адрэ хъапс зытелъхэу пшъэдэкIыжъ зыхыхэрэр ухыижьыным хафэхэрэп.

— Ауштэу зыкIэхъурэри гъэнэфагъэ, — ело Н. Сухова. — Республикэм ит хъапсхэм ачIэс нэбгырэ 1970-м щыщэу процент 80-м ятIонэрэу ыкIи нахыбэу пшъэдэкIыжъ арагъэхы, ахэм бэджэшлэгъэ хылыгъэхэр ыкIи хылыгъэ дэдэхэр зерахъагъэх.

КИАРЭ Фатим.

ЗэнэкIокIу зэхашэ

Къэбар жъугъэм иамалхэу хыкум приставхэм ялофшIэн анахъ дэгъоу къэзыгъэлагъохэрэм, къэзытхыхэрэм я Урысые зэнэкIокIу иапэрэ едзыгъо щылэ мазэм и 15-м къыщегъэжъагъэу бэдзэогъум и 25-м нэс зэрэклоштым шъущегъэгъуазэ хыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкIу и ГъэIорышIапIэу Адыгэ Республикэм щылэм.

Мы зэнэкIокIур илъэс къэс зэхашэ, пшъэрылэ шъхалэу ащ иIэр къу-

лыкIум иIофшIэн илъэныкIо зэфэшъхъафхэр шъыпкъагъэ хэлъэу къилотыкIыгъэныр, ащкIэ анахъ дэгъоу зыкъэзыгъэпэгъогъэ журналистхэр, редакцияннэ купхэр къыхэгъэщыгъэнхэр, ахэм шIухъафтынхэр афэгъэшъошэгъэнхэр.

ЗэнэкIокIум хэлэжъэнэу къырагъэблагъэх профессиональнэ журналистхэр. Ащ хэхъэх тхэным, сурэттехыным афэгъэзагъэхэр, радиом ыкIи телевидением ялофшIэхэр. Мыхэм яма-

териалхэр федеральнэ, шъольыр ыкIи чыплэ къэбарлыгъэлэс амалхэм къарагъэхъанхэ фае.

Ифштхъабзэр едзыгъуитIоу зэтеуыгъэшт: апэрэ щылэ мазэм къыщегъэжъагъэу бэдзэогъум нэс клошт, Урысыем и субъектхэм текIоныгъэр къащыдзыхыгъэхэр мы уахтэм къэнэфэщтых. ЯтIонэрэ едзыгъор шышъхэлум къыщыублагъэу чъэпыогъум нэс клонэу ары зэрагъэнафэрэр. Шъольыр мэхъанэ зилэ апэрэ уцугъом шытекIуагъэхэм ялофшIагъэхэр мыщ щызэфэхысыжыщтых, лъэныкIо зэфэшъхъафхэмкIэ журналист анахъ дэгъухэр къахыщтых.

ЗэнэкIокIум хэлэжъэштхэ IофшIагъэхэр щылэ мазэм къыщегъэжъагъэу мэкъуогъум нэс къыдэкIынхэ, къыхаутынхэ фае. Республикэм ижурналистхэм яматериалхэр мэкъуогъум и 25-м нэс Мыекъуапэ иурамэу Жуковскэм ыцIэ зыхырэм къырахыплэнхэ альэкIышт. УпчIэ горэ яIэмэ, хыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкIу и ГъэIорышIапIэу Адыгеим щылэм и телефон номерэу **52-52-04**-м къытеонхэ альэкIышт.

Хыкум приставхэм яфедеральнэ къулыкIу АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ ипресс-къулыкIу.

ПЕНСИЕХЭМКIЭ ФОНДЫМ КЪЕТЫ

Шапхъэхэр нэмыкIыщтых

Илъэсэу къыхагъэм ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу унэе бизнес зилэу, зизакъоу Iоф зышIэхэрэм («самозанятэ-кIэ» алытэхэрэм), гушIэм пае, предпринимательхэм, очылхэм, нотариусхэм, фермерхэм ыкIи экIэ физическэ лъапсэкIэ лажъэхэу страхованиемкIэ взносахэр гъэнэфэгъахэу зытхэрэм атыщтыр зыфэдизыр нэмыкI шапхъэхэмкIэ къафалытэшт. НахыпэкIэ лэжъэпкIэ анахъ макIэу агъэнэфагъэм фэдитIу атынэу щытыгъэмэ, джы зы лэжъапкIэм къыпкъырыкIыхэзэ ар къафалытэшт. Зимылку сомэ мин 300-м къехъухэрэм лэжъэпкIэ анахъ цыкIлүмрэ сомэ мин 300-м къехъухэрэм изы центрэре къафызэхалытэшт.

Палъэу зыщатын фаеми зэхъокIыныгъэхэр фэхъугъэх. ШэпхъакIэхэм къызэрэдальтэрэмкIэ, 2014-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу тыгъэгъазэм и 31-м нэс взносахэр агъэхынхэ фае.

Зимылку сомэ мин 300-м ехъухэрэм а пчъагъэм къехъурэм изы процентыр къыкIэлъыкIокIэ илъэсым имэлъыфэгъу мазэ и 1-м нэс атын фаеу щыт.

Джащ фэдэу «самозанятэ-кIэ» алытэхэрэм экIэми, фермерхэм анэмыкIырэм, ПенсиехэмкIэ фондым отчет къыратын ищыкIагъэп. Хэбзэлэхэу атыхэрэмкIэ мылкъоу къалэклахэрэр зыфэдизыри агъэнэфэшт.

Къэзытын фаехэм яжэх

2014-рэ илъэсым ищылэ мазэ и 9-м къыщыублагъэу ПенсиехэмкIэ фондым и ГъэIорышIапIэу АР-м щылэм ичылплэ къулыкIухэм IофшIапIэ къэзытэу, пенсие ыкIи медицинэ страхованиемкIэ взносахэр зыгъэхыхэрэм яотчетхэр аштэнхэу рагъэжъагъ, къыхащт мазэм и 17-м нэс ар клошт.

НахыпэкIэ зэрэщытыгъэм фэдэу пенсиехэмкIэ шлокI зимылэ страхование взносахэр процент 22-у, медицинэ страхованиемкIэ проценти 5,1-у къэнэжы. Илъэс лэжъапкIэу взносахэр зыхэкIыщтыр мы илъэсымкIэ сомэ мин 624-рэ хъугъэ. Зимылку мы пчъагъэм ехъухэрэм ащ ипроценти 10 атын фаеу щыт. Цыфым ипсауныгъэ зэрар къыфэзыхырэ е щынэгъо IофшIапIэ

чыплэхэр къэзытыхэрэм взносэу атын фаеми мы илъэсым къыхэхъуагъ.

Джы IофшIапIэ къэзытыхэрэм электроннэ шыкIэр агъэфедэзэ отчетхэр зыщыкIагъэм фагъэхыхэ хъугъэ. Ащ Iофхэр лъэныкIуитIум бэкIэ нахъ къафегъэпсынклэх. Арышъ, пстэуми игъом ыкIи икъоу япшъэрылхэр агъэцэкIэнхэу тыкъагъэ.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ гухэкIышхо щыхъоу фэтхъаусыхэ АгъырджанэкIо Саныет Рэщидэ ыпхъум — лъэпкъ оредымкIэ Къэралыгъо ансамблэу «Исламыем» идиректор игуадзэ ятэ зэрэщымылэжыым фэшI.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ гухэкIышхо щыхъоу фэтхъаусыхэ Пшыпый Аскэр Рэмэзанэ ыкъом — къуаджэу Тэхъутэмыкъуае искусствэхэмкIэ икIэлэцIыкIу еджаплэ идиректор янэ зэрэщымылэжыым фэшI.

Адыгэ Республикэм культурэмкIэ и Министерствэ гухэкIышхо щыхъоу фэтхъаусыхэ Пшыпый Аскэр Рэмэзанэ ыкъом — къуаджэу Тэхъутэмыкъуае искусствэхэмкIэ икIэлэцIыкIу еджаплэ идиректор янэ зэрэщымылэжыым фэшI.

Къэнагъэр мэфэ 17

Урысыем итарихккэ апэрэ кымэфэ Олимпийскэ джэгунхэр кыхьашт мазэм и 7-м Шъачэ кышчызэуахышты. Мэзаем и 23-м нэс тын зэштэгъу 98-рэ къэзылэжыгъэхэм аэклагъэхьашт. 2010-рэ илээсым Канадэ и Ванкувер щаратыгъэхэм 12-ккэ мы пчъагъэр анахьыб.

Маркэхэр язэмплэужыгъуагъэккэ бэ дэд, тиреспубликэ ахэм ащыщэу кыращагъэр 20 фэдиз. Спорт зэнэкьокъу зэмплэужыгъомэ, Шъачэ ичылплэ эффэшхьафмэ, Олимпиадэм итамыгъэмэ ясурэтхэр атетых, Паралимпиадэм фэгъэхьыгъэхэри ахэтых. Тхьамафэ къэс ахэр къащэх ыккэ йагъэккых. Щаклохэм кызыралорэмккэ, анахьэу къаклэупчлэхэ зыхьугъэр чъэпыогъу мазэм кышчы-ублагъ, Илээсыккэм ипэгъоккэу ащагъэри бэ. Гушылэм пае, Австралием атлупщынэу агъэхьазырыгъэ бандерольхэр зиэхэр шокл имылэу Олимпиадэм фэгъэхьыгъэ маркэхэр атетынхэ фаеу кыккэдэугъэх.

Кыхэгъэщыгъэн фае, маркэ кызыралорэмккэ Олимпиадэм фэгъэхьыгъэхэмрэ ауасэ зетеклырэп.

Хэта Шъачэ щеплэщтхэр?

«Урысыем гъэзетым» кызыритырэмккэ, тикъэралыгъо щыпсэурэ пшлэниплымэ азыщанэ Олимпийскэ джэгунхэм алъыплэщт. Общественнэ шолшхэм язэгъэшлэн лъыпллэрэ Урысые Гупчэм мы пчъагъэхэр кытыгъэх.

Зэупчлыгъэхэм япроцент 78-мэ ащыщэу 54-р Джэгунхэм телевидениемккэ ыккэ Интернетккэ алъыпллэщтых,

Шъачэ щыклошт Олимпиадэм фэгъэхьыгъэ маркэхэр, конвертхэр, нэпэеплэ сурэтхэр бэ дэдэу 22-рэ мэхьу.

22-мэ къэбарыккэхэм къарахьшт, процентитлум стадионхэм ащяпллынхэу загъэхьазыры.

Анахьэу аналэ зытырагъэ-тыштхэр хоккеир, биатлонхэр ыккэ фигурнэ катаниер.

Клэупчлэным изэфэхьысыжхэмккэ, Урысыер Олимпиадэм кышчызыгъэлъэгъоштхэм ащыщэу анахь къашлэжхэрэр Евгений Плющенко, Ольга Зайцевар, Александр Овечкиныр, Антон Шипулиныр ыккэ Евгений Малкиныр арых.

Мыхэм афэгумэккыхэрэм япчъагъэккэ процентигъу ригъэкъугъэу Плющенко апэрэ чылплэм щыт, ащ ыуж «Зайцевар» ыккэ «зэккэми сафэгумэккы» зыфилорэ джэуапхэр итых. Овечкиныр Шипулиныр процент щырыщ рагъэ-къугъ.

Сыдэуштэу билетхэр кызылэклагъахьэхэра?

Мы мазэм и 17-м кышчы-ублагъэу и 23-м нэс Олимпиадэм изэхэщэккэ комитет исайт мафэ къэс кыхьаштых нахьыбэу кызыклэупчлэхэрэ зэнэкьокъухэм ябилетхэу анахь гъотыгъуахэр.

Ащ нэмыккэу, Москварэ Шъачэрэ билетнэ гупчэ Шъа-лэу лф ащызышлэхэрэми къащыклэклагъахьэх.

Зэхэщэккэ комитетым кышчылауагъэу «Урысые гъэзетым» кызыритырэмккэ, билетэу щы-лэхэм афэгъэхьыгъэ къэбарыр тикуп фэгумэккыхэрэм сайтым

лэккыб хэгъэгъухэм ащып-сэухэрэми игъэккотыгъэу билетхэр кызылэклагъахьэх — процент 30 фэдиз ащэфыгъах. Къэралыгъохэм ащыщхэм, гушылэм пае, Японием ыккэ Германием, къатэфэгъэ пчъагъэр йагъэккыгъах.

Европэм хэхьэрэ къэралы-гъохэм, Канадэм, Америкэм щыпсэухэрэми етлупщыгъэу Олимпиадэм зэрэплэщтых билетхэр кызылэклагъахьэх.

Адыгеим иккыштхэ?

Тишъолъыр щыпсэухэрэм Олимпиадэм епллынэу клэштхэр зэрахэтхэм щэч хэлъэп. Ау мы уахьтэм теубытагъэ хэлъэу

клэу кыхьэхэрэм алъыпллэхэмэ, кырагъотэн алъэккышт, джащ фэдэу социальнэ хьыты-ухэм къэбарлыгъэлэс нэклү-бгъохэу «Шъачэ-2014-рэ» зы-филорэм ащагъэгъозэщтых.

еблэгъшт пчъагъэр зыми ышлэрэп. Шъхьадж амалэу илэм еллытыгъэу билетхэр зэрэгъэ-гъотых, ащккэ Интернетыр кызы-фэзыгъэфедэхэрэм япчъагы маккэп. Ныбжыккэ лфхэмккэ

«Олимпийскэ» почтэу пстэури зэсагъэм нэмыккэу шлоигъоныгъэ зилэхэм ижъырэ шыккэм тетэу тхыгъэхэр агъэхьынхэ алъэккышт — шэф мыхьур шыпккэхэр атедзагъэхэу.

Мы мазэм ыгузэгъухэм яхьулэу Олимпиадэ джэгунхэм ябилетхэм япроцент 70-м ехьу ащэгъах.

Урысыем иккэлэхэр пштэхэмэ, анахьыбэ зыщэфыгъэхэр Москварэ Шъачэрэ ащы-псэухэрэр арых (ащагъэм ипро-

АР-м и Комитет фэдэ зэхэщэн лфхэмккэ лэпылэгъу зыфэхьугъэр, пащэм ипшъэрылхэр зы-гъэацккэрэм кызырлыгъэмккэ, нэбгыришъэ фэдиз.

«Сыдэуштэу Олимпиадэм шухэлажхэрэ?» зыфилорэ упчлэу телерадиокомпаниеу «Адыгеим» исайт тиреспубликэ щыпсэухэрэм щаратыгъэм тыгуасэ ехьулэу кыхьэгъэ джэуапхэм кызырагъэлагъорэмккэ, процентитлум кьехьу кьодый Шъачэ клонхэу зызы-гъэхьазырыхэрэр, проценти 8-м нахьыбэр ыккэ хэмьлгъу хьаккэхэм лэпылэгъу афэхьунхэм пае клонхэу къауагъ, телевизорымккэ Олимпиадэм лъыпллэщтхэр джэуап къэзыты-гъэхэм япроцент 68-рэ фэдиз мэхьу.

Нэклүбгъор зыгъэхьазырыгъэр МЭШЛЭКЪО Саид. Сурэтхэр авторым иех.

2014-рэ илээсым иккымэфэ джэгунхэм ятамыгъэу Урысыем щыпсэухэрэм кыхьахыгъэхэр Леопардыр, Мышъэ фыжыыр ыккэ Тхьаккымккыхьэр.

Хэушъхьафыккыгъэу почтэр лэжъэшт

«Урысые гъэзетым» кызыритырэмккэ, Шъачэ, Олимпиадэм игупчэ шъхьалэ, почтэм иккы-тамэ кышчызэуахыгъ. «Олимпийскэ» почтэу пстэури зэса-гъэм нэмыккэу шлоигъоныгъэ зилэхэм ижъырэ шыккэм те-тэу тхыгъэхэр агъэхьынхэ алъэккышт — шэф мыхьур шыпккэхэр атедзагъэхэу.

— Урысыем ипочтэ илфшылэ анахь дэгъухэр мы къутамэм щэлажъэх. Цыфхэм шлү агу зэрафилым, лфым хэшылккэу фырылэм яшлугъэккэ, мыщ къе-ккыаллэхэрэм яфэлэ-фашлэхэр дэгъоу зэрэзэшлугъыштхэм имы-закъоу, агуи кыдащэещт, — кыхьегъэщы федеральнэ къэ-ралыгъо унитарнэ лфшлаллэу «Урысые почтэм» игенеральнэ пащэ игуадзэу Нина Фетисовам.

Шъачэ иадминистрации исайт кызыритырэмккэ, почтэм иккы-тамэ аужырэ шапхьэхэмккэ зэ-тегъэлсыхьагъ: къеккыаллэхэрэм яфэлэ-фэшлэ эффэшхьафхэм ягъэцэккэн фэгъэзэгъэшт шъхьаныгъупчылщ кыдыхэлпы-тагъ. Зэшлугъэхэр пстэури ада-ккы бэмэ ашлогъэшлэгъоны хьушт фэлэ-фэшлэккэхэри ха-гъэхьагъэх. Гушылэм пае, «Фо-томарка» зыфилорэм тхыгъэр зыгъахьыхэрэм ясурэттехы-гъэхэр арагъэуоцщых — су-рэттехыри почтэм члэтышт.

«Ретрописьмо» зыфилорэ фэ-ло-фашлэр кыхьэзыыхьэхэр ижъырэ шыккэм тетэу тхэш-уштых — къамзыир е къэлэ-мыр агъэфедэшт, жьы шыгъэ тхьапэм тетхэщтых, нэужым ар клэпсэккэ зэтыралхэшт, шэф мыхьурыри тырагъэуоцжышт.

Дунаим ичылплэ эффэшхьафхэм къарыккыгъэ хьаккэхэр зы-дэщылэштхэм почтэ зэпхыны-гъэм ипунктихмэ, Шъачэ ыккэ Адлер япочтамтхэм якутэмэ 19-мэ лф ащашлэшт, пчэды-жыым кышчыублагъэу пчыхэ класэ нэс зыгъэлсэфыгъо ма-

фэ ыккэ сыхьат ямылэу лэжъэ-щтых. Анахь инэу квадратнэ метри 138-рэ зиинагъэу шъхьаныгъупчылщ кызыдых-лытагъэр Урысыем икомандэ фэгумэккыхэрэм я Унэ хэтышт.

Олимпиадэм итамыгъэмэ дунаир «къабыбыхьэ»

Шъачэ щыклошт Олимпиадэм фэгъэхьыгъэ маркэхэр, конвертхэр, нэпэеплэ сурэтхэр бэ дэдэу кыдагъэккыгъэх. Зэккэмккэ пчъагъэр миллион 22-рэ мэхьу.

Федеральнэ унитарнэ къулы-къушлаллэу «Урысые почтэм» иккытамэу республикэм лф щы-зышлэрэм ахэм мэккэе шъхьафхэр ащыфыахыгъэх. Сатыушлы-нымккэ къутамэм иккылыккыу ипащэу Наталья Алифиренкэм кызырлыгъэмккэ, Олимпиадэм

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ

ЛЪЭШКЪЫМ

Сурэтым итыр: Брант Зэчэрий.

ПЭУБЛЭ ГУЩЫ: *Шъхьэлэхь Абу етхы: «... Тэ тыбзэ хэклыхи, нэмыкыбзэм ыштагэхэу, а лъэпкъым ытхьаклүм зэхэхыклэклэ, игулытэ зэхашлэклэ зэриубытыгъэу кызыериушьюу зсагъэр зытетым тетэу тиньдэльфыбзэ кыфигъэзэжыи, хэпытыхьанклэ (хэмыпытыхьэгъахэмэ! — Цу.Ю.) ежыагъ. «Щэхъураджем» ычлплэклэ «Чехрак», «Хьымыщклэи» ычлплэклэ «Хамышки», «Жьыубгъум» ычлплэклэ «Джубга», «Дахьом» ычлплэклэ «Даховская» ... Хэта зилажъэр? Тиитэкьухьэгъагъ гьунэ фэтшынышъ, зытыугьойжыным игьо кьэсыгъ... лъыгъушлү кытфэхьушт Брант Зэчэрие хьаджэ илэпэрытх...» Зэчэрие хьаджэ «Абдзэхэ кьэбархэр» ылуи ащ шъхьэу фишлыгъ. Нахьыпэрэ шлэныгъэлэжымэ ащыщэу Хьуажъ Мыхьамодэ идокладной запискэ горэм зэрэхэтымклэ: «Хьатлэнэ Абдулахъ («Адыгабзэм изэхэф гуцылалэ» зэхигъэуцуагъ — Цу. Ю.) ишлуагъэклэ дгъэунэфын тлэкыгъэ ар араб хьарыфхэмклэ адыгабзэм илхьагъэу зэрэтхыгъэр. Ар дэдэми лэпэрытхыр джы агъэфедэрэ хьарыфхэу урысыбзэм тегъэпсыкыгъэхэмклэ ар хиутыжъыгъ... «Сильаплэу гъзетеджэр, нэлуасэ зыфэпшымы о ащ кьеполэщтыр сшлэрэп, ау сэ лэпэрытх тхылым сызеджэм, Лев Толстой и «Война и мир» сшъхэ кьыригъэтэджэжыгъ. Тхылыр — абдзэхэ (зыкли этеклыхэрэп) адыгэ лъэпкъым итарихъ тхылъ хьалэмэтышху, хьчлэри пщигъэгъупшэжъэу икуугъэ пфэмышынэу. Лъэхъэнэ кыхьэ дэдэ кьырегъэубыты, персонаж жьугъэр ащ цызэблэкы. Мары ащ цыщ пычыгъохэр.*

АБДЗАХЭУ ПИР
КЪЭЗЫХЬХЭРИ
ЩЫАГЪОХ

Пурым цийи ил:

1. **Блэгъэгъэ пир.** Былым кызыэрэпыхыным пае клалэр пирэу ахьышъ, аплу.

2. **Щынэгъо пир.** Цыф техэкло-тыгъуаклоу, бзэджашлэу щылэмэ ащыцынэклэ ащ иклалэ зыплурэр.

3. **Лъыосэ пир.** Былым ытыжынэу зытефагъэу, ритын имылэу зыхьуклэ, клалэр еплу. Ары лъыосэ пирклэ заджэхэрэп.

АБДЗАХЭМЭ
ХЪЭТЭПЭМЫХЪ
АШЫЩТЫГЪЭХЭР

Абдзэхэллым кьехьулэным анахъ хьайнапэр шэу зытесым радзыхэу, икьонтхыи пахэу, иши тырахэу, лпыр псаоу кьэкложыныр ары.

Ар кьыохьулэным нахъ хьайнапэ зылэп. Цыфхэм «кьэклиа-пши» кьырамыложьэу, цыфклэ амылтыжъэу кьаханэщтыгъэ. Ащ фэдэ кьабзэу бзылфыгъэр ежъ имыклэ хэукьомы пыутэу, пхьатэ памыхьэу мэхьу, орэди фаусы.

АБДЗЭХЭ ПЩЫЛ

Пщыллым икьэгъотыклэр.

Ежмэ ащыщэу ибэу кьанэхэрэр егъэзыгъэклэ агъэпщылых. Кьоджэгъу чыжъэм клэхэти клалэхэр кьатыгъуштыгъэх, кьатырахыштыгъэх, ащэфыштыгъэх. Ащ фэдэу клалэрэ пшашлэрэ зищэфырэ, аныбжэ зыкьуклэ клалэрэ пшашлэрэ зэритыжъыти, бын-унагъо хьуштыгъэх. Ащ бынэу кьыхьухэрэр ащэщтыгъэх е зыщэфыхэрэми ащэжыштыгъэх.

Ащ фэдэ хэзыхэу зыщэфыштыгъэхэр:

1. Убых, Стамбол ахьыти, тырку баим рашэщтыгъэ.

2. Шапсыгъ.

Тыркуу зыщэфыхэрэм клалэр зыкышфэщтыгъэр инэу зыхьуклэ ыпхьу ритыным пай.

Пшашлэр зыщэфырэми ыкьо ритыным пае, нысапхьэу ыщэфыштыгъэ. Тыркүмэ зыкышфэщтыгъэр «адыгэ лъэпкъыр дэгъу мэхьу, хьупхьэ» алоты ары. Ащ фэдэхэри лъэшэу сыхьатмафэ ежыагъэу чыплэ дэгъу ифэщтыгъэх.

Ащ фэдэу зэрэдэгъум пае, оркъ шьыпкъэу, лэкьоллэшэу ипшашлэи иклалэ ыцагъэхэу щылагъэх. А зыщэгъэ оркьхэр кьысалу пьомы ослон. Мы гушылэ кьаумэр зылоу зэхэхыгъэр Хьакурынэ Хьатау, Цэй Кьарбэч, Гумэ Бай, Хьаджэмыкьо Тэмыр.

ПЩЫЛ ХАБЗ

1840-рэ илэс. Даур Быракьешор алоу, зы лпы горэ шылагъ, лпы дэгъумэ ащыщэу. Хьаклэ кьыфэклагъэ лъэлоу Кьэрэдэжымэ ащыщэу. Убых кьикли «цыф кьысэт бжитф-бжих илэгагъэ хьоу» ылуи. Борэкьу ыцлэу Быракьэе пщылл унагъо илагъ, клалэхэри илэхэу, пшашлэжыи гори илэу, мэлпырэ бжэрэ бэу

БРАНТИ Зэчэрий

Абдзахэм ихабзэхэр тло логьоу кьэсэлэ. Арэу зыклэхьэрэ: Сихьу Сэфэрбий кьысэупчылгъ «абдзахэмэ хабзэу ахэлгыгъэр, чыгу гьунэу ялагъэр, лпыгъэу ялагъэр, ябагъэщтыгъэр кьысалу» ылуи. Еслуагъэр ары:

АДЫГ

КЪЭБАРЫЖЪ

Адыгэ пстэуми якъэбар сшлэрэп, абдзахэм икьэбар сэ ослон, сэ сыабдзахэшъ.

Абдзахэм ихэгъэгу гьунэ псыхьоу итыр: Пшыщ, Псэкьупс, Кушъ, Цэщы, Пчыхьа, Цыцэ, Тхьохьо, Хьыдыжъ, Фэбгъу, Ешлэкьо, Кьужьыпс, Шъхьагуаш, Дахьу, Мэзмай, Псышъур, Фарз...

Мы кьаумэр псыхьо цыкылухэу щылэх, зэпстэури Пшызэ хэхьажыи. А зэпстэури кьызклэчырэ кьушъхьэр абдзахэмэ якъушъхьэ инэу, лъагэу Фыщт зыфалорэр ары. Къушъхьэр кьэзымыкылухьэгъэ цыфым дунаир икьоу ылгъэгъэп. Джары абдзахэм хэкоу ылыгыгъэр. Абдзахэм хэкоу ылыгыгъэм кьэзэкъ станицэу исыр 77-рэ. Праулен городыр Мыекьуапэ.

АБДЗЭХЭ ХАБЗ

Абдзахэр лэкьэ 62-рэ мэхьу. Апэрэр Едыджыр, Цьер, аужыпкьэрэр ланышыр, Хьабырацор. Ащ цыщэу лэкьэуи 8-р оркьэу хэт: Едыджыр, Енэмыкьор, Анцокьор, Даурыр, Джэнчатэр, Бэрэджыр.

Абдзахэм пши хьани ялагъэхэп. Гьэнэфагъэу лпы пащэ ялагъэп. Лоф ялэу зызэхэхэхэклэ, лофэу ялэм ифэшъуашэклэ кьэгушылэрэ цыфыр ялэшагъ. Ащ зэрилоклэ мафэм зеклоштыгъэх. Ащ тетэу язэлуклэ зеклоштыгъэх.

АБДЗАХЭМЭ
ЛЭЖЫГЪЭУ
АШЫЩТЫГЪЭХЭР

Хьамцлй, гьэнтхьыц, хьэ, ашэфы, лашлэгъуадж, абэгьопл, екош, гьыш, натрыф, джэнчы, кьэбы, наш, ащ нэмыкыхэри ялагъэх. Абдзахэхэр шхэнхэ зыхьуклэ ашхыштыгъэхэр пластэ, лы, чэтлыбж, клэнкьэжапх, кьояж, щхьу, кьундысыу, гьомыл, бэджын, хьалыжъу, мэджадж, бахьсымэ, кьэбыпсы, мамыс, кьужьыпсы, пхьэшъхьэ-мышъхьэу ямылагъэ щылэп.

Абдзахэмэ былымэу ямылэ щымылэу, ахьоу щытыгъ: шы, цу, чэмы, кьо, мэлы, пчэны, бжэ, лэуцэцлэуи бэу ялагъ. Лэжыащтыгъэх. Былым хэклупакл, шыбз хэклупакл зыфэплотхэр зэлаххэу, зэрэтхэу, яхьаклэщхэр лухыгъэхэу щылагъэх. Зы хэклупаклэры былыми-пшыр ары. Ау мытыгъоу, тыгъу лофыр зыхэмытыр зымы фэмыдэу щыпыутэу, тыгъуаклор лпы дэгъоу ялэплэу щытыгъ. «Зилэшэ лэхъ кьэзымытыгъурэм хьабрацу яныо кьы..... рэшъ» алоу, орэдым халхьэщтыгъ.

Жьыхэр агъашлэхэу, альгытэхэу, клухъ-кыхъ афрылэу щытыштыгъэх. Бзылфыгъэхэри джащ фэдэу агъашлэхэу, лэплэныгъэ афашлэу ащ фэдэу зэхэтыгъэх.

Бзылфыгъэр зыклэлъэлурэ горэ езымытышъурэр «тхьаклүм-кыхьашьо ыуасэп» алоштыгъэ.

Хьаклэщым ащ фэдэу кьаигъэклэ зыкыпылгыгъэхэр сьмаджэ хьумэ, улагъэ хьумэ, хьаклэ кьыдахьэмэ, лагъэ ялэу лыхэр зэхэсынхэ хьумэ яклуаплэу, щысыплэщтыгъ. Улагъэ зыхьуклэ, клалэ фашы. Шьорэкыклэ сьмаджэр амыгъэзэщыным пае джарэу щытыгъ.

АБДЗАХЭМЭ ЯШЪУЗ
КЪЭЩАКЪЭЩТЫГЪЭХЭР

Шъузыщэ зыкылохэклэ, щыгы-нэу апылпыр бэми маклэми кьуаджэу зыдэклагъэм цапахыштыгъ. Шырэ лашэрэ, пэмыкыхэр адрэр апахэу, зэрэмыукытэн щыгыныжъ кьаратымэ, ащыгыр алахэу ары зэрэщытыгъэр.

Пшашлэр кьадэмыкло зыхьуклэ, кьэзыхьыри щылагъ.

Нысащэ ашынэу зыхьуклэ, нахъ зылэкылоштыгъэмэ мэфыш, мэфитф, мэфибл джэгу ашлыштыгъ. Нысэм клалэ зыгъотыклэ клэпсэ хьаринэ рашлэти, чэщ-мэфышэ щыджэгъоу щытыгъэх. Ащ кьыужккэ кьурмэн фашлэу, цлэ фаусэу щытыгъэх.

АБДЗАХЭМ ЦИТИУ ИИ

Абдзэхэ курыбз, абдзэхэ пхьэц. Абдзэхэ курыбзыр Мэзмае кьыдэкыгъэр ары. Абдзэхэ пхьэцыр Тубэ хьасэжъым кьыдэкыгъэр ары.

Мусьлымэн динэу джы цыфхэр зыпылым зи хашыкыштыгъэп. Зыкламышлэщтыгъэр язылонрэ ефэндрэ ялагъэпти

ары. Ау, шьыпкъэ дэдэклэ, тхьэ зэрэщылэр ашлэщтыгъ. Ежхэм зэрашлэшлэрэм фэдизклэ тхьэм фэпщылэу щытыгъэх. Хьулыфгыи бзылфыгыи зэхэтэу, тхьэлъэлуплэу чыгы горэ ялэти, екылаплэхэти, елэуштыгъэх.

А чыгым цлэу илагъэр «Тхьа-члэгъ». Шхын бэу рахьылэщтыгъ. Щыклагъэу ялэрэ зыфае-хэмрэклэ елэлоу щытыгъэх.

Абдзахэмэ яхьадэхэр илэсым цэ ахьаклэщтыгъэх. Унагъо лэпчэу зы чэщ-зымафэ.

1. **Жьыхьакл** — декабрэ мазэм тэфэщтыгъ.

2. **Лъэлупшагъ** — февралэ мазэм тэфэщтыгъ.

3. **Одыбан** — май мазэм тэфэщтыгъэ.

ХЬАДЭМЭ ХЬАКЪАКЪЭУ
АФЫРЯАГЪЭР

Кьурмэн шхын бэу агъэхьазырыштыгъэ. Цыф нахьыжылохэр зэлуагъаклэщтыгъэх. Шхыныр хьазырэу зыхьуклэ, унэу ялэм анахъ унэ дэгъур кьаунэ-кыты, шхынэу шлыгъэр ланэмэ атыралхьэти, унэм ахьыти, рагъэуцощтыгъэ. Ащ тетэу, хэгърейхэр хьаклэм зэрэдзеклохэрэм фэдэу, хьадэмэ адзеклохэу алозэ, ланэу рахьагъэхэр зы зауэрэ рагъэтыхэти, кьытырахыжъхэти, цыфэу кьызэлукла-гъэхэр зэхэтлысхьэхэти, ашхыжыштыгъэх. А лофыр анахъ зыгъэцаклэу пылгыгъэр абдзэхэ пхьэцыр арыгъэ.

ЛИТЕРАТУРНЭ НЭКИУБГЪУ ИХЪАРЗЫНЭЩ

илэу. Хьаклэу кьелъэлугэм пшэ-шэжыер ритынэу Быракъые мурад ышыгъ. Ипщыл Борэкъор ылофытагъ «сиш кыисфэщэжъ» ылуи, чылэгъу чыжъэ хьазыр горэм ыгъэклуагъ. Борэкъо зэ-клуахэм, пшэшэжыер рити, Къэрээдж Мосэр кложыгъэ. Пшэшэжыер янэ зытырехым цыфмэ агу кьеуагъ. Янэ ибы-дзыпэ цапэклэ пчыгъ. Янэ ар кыизехуэлэм зитхалэжыынэу клапсэм зыпишлагъ. Быракъыешом ар зызэхехым, шьузыр ыубыти хьамбарым ридзагъ. Ащ ыужыпкээрэ мафэм Борэкъор, шыр кышэжыи, кьэкложыгъ. Хьэбарыр ралуагъ. Борэкъо хьамбарым клуи ишъуз кыритлуп-щыжыгъ. Шьузым рилуагъ:

— Уипшашъэ птырахыгъэ папклэ зыптхалэжыынэу уфэ-жэпхьагъэп.

— Сщылэн слъэкыштэп, зы-сыуклыжыштыт е зыстхалэ-жыштыт, — кырилуагъ.

— Ащ пае зымыуклыжъ, зы-мытхалэжъ, уипшашъэ кыфэс-хыжыи, — Борэкъом ылуагъ.

Борэкъо иблагъэди клуагъэ. Пчыха дэсэу Даурмэ ащышъу Бэджэнэшъу ыкыо Мыхьамэт дэжъ клуи рилуагъ зэклэ кье-хьуллагъэр.

— «Уипшашъэ кыпфэсхы-жыи» слуи шьузым дэжъ сы-кыидэклыгъ шъхьаклэм, сшлэн сшлэрэп, — рилуагъ.

— Пшлэщтыр ары, — кы-рилуагъ Мыхьамэт, — лапыщ Шъэуае пшашъэ ещэшы, кьэп-щэфштыт, — рилуагъ.

— Тэ щыла Шъэуаер? — ылуагъ.

Зыдэшылэр кыригъалуи Борэ-къо Шъэуае ыдэжъ клуагъэ. Еджи кыриши, Шъэуае еупчыгъ:

— Пшашъэ ошъа?

— Сэщэ, — ылуагъ.

— Тара пшашъэу пцэрэр? — ылуагъ.

— Пшэшыштыт сшлэшъ, уфа-емэ щыри осщэн, уфаеми зы осщэн, — кырилуагъ.

— Сыдклэ кыисэпщэна? — рилуагъ.

— Цуитлуклэ осщэн, — ылуагъ.

— Пшашъэмрэ янэрэ ры-рэзэщта кыизэрэсэпщэщым? — рилуагъ.

— Пшашъэри сэ сипшашъ, яни рыраз, пшашъэри рыраз, — ылуагъ.

Цуитлу рити кышэфыгъ пшашъэу зыфаер. Мыхьамэтрэ Борэкъорэ пшашъэр ащи, Убых клуагъэх, Къэрээджым ыдэжъ.

— Мы пшашъэр тыхы, Бэра-кыешом кыуитыгъэ пшашъэр кыитэжы, — ралуагъ.

Пшашъэр алихи, адрэ пшашъэр кыритыжыгъ. Къахы-жыи кьэкложыгъэх. Быракъые зэхихыгъэ «Борэкъо ипшашъэ кыхыжыгъ» алуи.

— Борэкъо шьукъедж, — ылуи аригъэцагъ Быракъыешом.

— Хьайнапэ сыпшыгъ, пшашъэу стыгъэр кьэпхыжыгъ, — кырилуагъ.

— Пшэшыштыт пэгьоклэ ести, кьэсщэфыжыгъ, — рилуагъ.

— Кьэпщэфыжыгъэри сэсый,

кыизэрэпщэфыжыгъэри сэсый, ори усый, шьузэтемыплъэжъу ори, уишъузи, уиклалэхэри шьу-шын, — кырилуагъ.

Борэкъо иунэ кьэкложыи, ишъуз рилуагъ:

— Быракъые тыдышылэн, ты-дэпсэун тлъэкыштыт, — ылуи. Шьузым унашъо фишлыгъ. — лаплэ шьабэу шылэхэмрэ клалэмэ ящыгынхэмрэ зэклоцлпх, пчы-хьашъхъэ тежъэжыштыт.

Чэщ зэхъум бжъэхэм хьэуар-зэ ахитэкъуагъ, бжъэматэхэри, мэлхэри чэтым дигъэзыхьагъэх. Шьузым унашъо кыфишлыгъ:

— Сэ Быракъые дэжъ сы-клены сидэгущылэшт, о шхонч о макъэ зызэхэпхыклэ бжъэми, мэлыми, унэми, нэмыкл бгъа-гъэу дэтхэми машло ядз, — ылуи шхончклэкыр ылэгъуапэ рилъхыи, Борэкъо клуагъэ Бира-кые дэжъ.

— Сыкъэклуагъ сыоупчынэу.

— Къало, — ылуагъ Бира-кые, — укыизэрэсэупчыштыр.

— Былымэу сшлэр оуиеу кы-сэплуагъэти ары сызэрэоупчы-штыр.

— Адэ, узысыеклэ былымэу уилэр клэмышлэрэр да? — ылуагъ.

Арыти, Борэкъо еуи Бира-кыер ыуклыгъ. Шхонч омакъэ шьузым зызэхехым бжъэми, унэми, бгъагъэми машло аридзи ылэгъэстыгъэх. Борэкъо иунагъоклэ ежъэжыи, Стамбол кложыгъэ.

Ащ ыужым цыфхэр зэлуклэ-хи, хабзэ агъэуцугъ пщыллым илофклэ. Пщылл зилэр быным хэлабэу щыщ горэ изакъоу ымышэнэу, ымытынэу унашъо ашыгъ. Ышэн зыхьуклэ, быныр зэрэбынэу ышэнэу, зы нэбгырэ ахихэу ышэн фимытэу. Пщыллым ибылым иунэенэу, ылэжыерэм ыныкыо ипщ ритынэу. Шакло зыклоклэ, кылушэклүрэм ызыны-кыо ритынэу. Зекло зыклоклэ, кыхыыерэм ызышэнэу ритынэу, пщым пхъэу ылэгъэстыштыр кы-фишэнэу, мэкъоу илэри кыфи-шэнэу, пщы унагъом ышыхыштыр — фыгуи хьаджыгъи — фи-шлэнэу, пщым ылэкъуацл пщы-лым ылэкъуацл зынэу. На-хыжыер, хьулыфыгъи бзылфы-гъи, нахыжыынэу, гъэшоныгъэ илэнэу. Заом зызэдэклохэклэ, кыизэдылуклыжыштыт яхаз гори кьамыганэу. Джащ тетэу хасэм лофыр ыухыгъ. Ежъхэри тынчэу кыизэхэнэжыгъэх. Мы лофыр ауштэу хуэгъэу кьэзылотагъэхэр Аульэ Ислъам, Даур Хьаплатл, лэшъхэмафэкъо Мэзыл.

Абдзахэхэр хьуныкы

ЗЭРЭКИОГЪАГЪЭХЭР

1770-рэ илээс.

Абдзахэхэм зауугойи, нэбгы-рэ къаумэ хьухэу ежъагъэх Те-нэ псыхыо Донской областим, город Аксай, донской кьэзэкъ-хэм яшылэхогъу, шахъори зэ-рэпэтэу, къафыгъ, цыфхэри къа-фыгъэх. Гъуазэу ялагъэр Хьыр-чыжъ Алэр арыгъэ. Зеклолхэр Хьаткыо Дэчыгъ ыкыо Пщыпый икьуаджэ кыизэсыжъхэм «афе-рым» аралуагъ.

Абдзахэхэр хьуныкы

ЗЭРЭКИОГЪАГЪЭХЭР

1770-рэ илээс.

Абдзахэхэм зауугойи, нэбгы-рэ къаумэ хьухэу ежъагъэх Те-нэ псыхыо Донской областим, город Аксай, донской кьэзэкъ-хэм яшылэхогъу, шахъори зэ-рэпэтэу, къафыгъ, цыфхэри къа-фыгъэх. Гъуазэу ялагъэр Хьыр-чыжъ Алэр арыгъэ. Зеклолхэр Хьаткыо Дэчыгъ ыкыо Пщыпый икьуаджэ кыизэсыжъхэм «афе-рым» аралуагъ.

1800-рэ илээс.

Абдзахэ къаумэ клуагъэ Пшы-зэ псыхыо, нэгъой кьуаджэм. Хьанхьаблэ яшыхэр къафыгъэх. Хьанхыкыо лъащэр ауклыи агу хэлъи шъхьаклэм, онджэкъым ихыи, зигъэбылыи кьэнагъ. Цыф бэу къахыгъагъ. Ащ кыуужым Лэбэ псыхыо клуагъэх Айтэ-чыкыо Джамболэтыпщым, Бо-лэтыкыопщым ишыбэхэри иша-хуи къафыгъэх.

Ащ кыуужым Мэхъош кьуа-джэ клуагъэх. Бэгъэрсэкъопщым ишэхогъу къафыгъ, цыфи къа-хыгъ. Мамхыгъэ кьуаджэми яшыхэр къафыгъэх, яцыфхэри къахыгъэх.

АБДЗАХЭМ
ХЬАКИЭШЫХЭР
КЪАКИОЛПЭЖЫШТЫГЪЭХ

Унагъохэр Къэбэрттайи, Клэм-гуйи, Бжъэдыгъуи, Хьанхьаблэ кыкыжыхэти, Абдзахэм хьаклэ-шыклэ кьэкложыштыгъэх. 1845-рэ илээсым Хьанхыкыо генера-лым ипщылэу унэгъуипл Аб-дзахэм кьэкложыгъ.

— Барсбый Хьабэхэу, Ала-хьэм тырихьакл, о тыуихьакл! — ралуагъ.

— Типщ къалымыгъэу кыти-хырэр тфэмышылэу тыкыюкло-лэжыгъ.

Хьанхыкыо кьалыкылуи шъхьаеклэ, аритыжыгъэп. Стам-бол ригъэклыжыгъэх.

Ащ кыуужыи, 1847-рэ илээ-сым, Ахэджагукъо Шапсыгъэм, бжъэдыгъупщыштыгъэ, ащ ипщыл унэгъуипл Абдзахэ кьэкложыгъ. Лышэ Хьанашлэ ыкыом екло-лэжыгъэх хьаклэшлэу. Ахэджа-гукъор клуи шъхьаеклэ, кы-ритыжыгъэхэп. 1848-рэ илээ-сым Айтэчыкыо Къарбэч илогоу (унэлут — **Цу. Ю.**) унагъо горэм (Платыкыо Сэлахьмэт) пшэшых илагъ. А пшашъэхэр Айтэчы-кыом ышэнхэу мурад ышыгъ. Сэлахьмэтым кьэбар зызэхе-хым, иунагъоклэ Абдзахэ кло-жыгъэ хьаклэшлэу лэшъхэма-фэкъо Хьатыунэ дэжъ.

— Алахьэм сырихьакл, о сыуихьакл, — ылуагъ.

Айтэчыкыо лыкылуи шъхьае-клэ, кыритыжыгъэп. Ащ кы-ужыи Айтэчыкыо Къарбэч ило-гоу унэгъуипл абдзахэм хьаклэ-шлэу кьэкложыгъэх. А унэгъуи-щым ацлэр: Хьуаджэкъо Ерэ-джыб, Къэрбэтаеу Шъхьафит, Клэраш ефэндыр. Ахэр хьаклэ-шлэу кьэкложыгъэх Абдзахэ Хьажьунэкъо Шапсыгъэ дэжъ, Хьакурынэмэ ащыштыгъ.

— Алахьэм тырихьакл, о тыуихьакл, — алуагъ, — Ай-тэчыкыо Къарбэч мурад бзаджэ кыитфишлыгъэти, уадэжъ тыкэ-кложыгъ, — алуагъ.

Айтэчыкыо алыкылуи шъхьаи, кыритыжыгъэп. Ащ шъхьакло хихи, исыжыи ымыдэу Стамбол кложыгъэ Айтэчыкыо Къарбэч. 1855-р ары зыкложыгъэр.

Ащ фэдэ къабзэу, урысмэ къа-хэклэу солдаты кьэзэкыи Абдза-хэ лэджи кьэкложыштыгъэх. Унагъоу къахэнэжыштыгъэх.

АБДЗАХЭМ
ЩЫГЪЫНЭУ ЯЛАГЪЭМ
УКЪЫКИОУПЧІОМЭ...

Щыгъыныр зышлыштыгъэхэр бзылфыгъэхэр ары. Мэлым цэу кыитекылер ары щыгъынэу ашыштыгъэр. Цый, гъончэдэ, клэко, шъхьархъон, джэдыгу, щыб, цуакъэ, маист лыхэм щыгъынэу ялагъэр.

ПШЭШЪЭ ЩЫГЪЫН

Илээс 15 зыныбжъ пшашъэм кышшыублагъэу ашыгыштыгъэх: шьохътан щыгъынэу — шэкы джан, гъончэдэ, сай, шэкл кьэп-тан, дэнэ кьэптан, маист, сэхъ-танэу цуакъэ, дышъэ палу, ты-жыи бгырыпх, тыжыи кылу, пхъэ цуакъ, вершокипл илээ-гагъэу. Пшашъэм ежъ шъхьацэу тетым шышъэу нэклэпэ, дэбжы-кыу илагъэх, шъхьац хэгъащэ чыгуым нэсэу хэлъыштыгъ.

АБДЗЭХЭ ПШЭШЪЭХЭР
ПШЭХЭУ
ЛЫ ДАКИОХЭРЭП

Илээс 30 — 35-рэ охуфэ даклохэрэп. Арэуштэу клэхурэр: загъасэ, унагъом цыфэу исым щыгъынэу ашыгыштыр зэра-гъашлэ. Ахэм афэгъэсагъэу, ышлэу щытын фаеш ары пасэу зыкыдэмыклоштыгъэхэр. Гъомы-лэу унагъом ышыхыштыр ышы-нэу, хьаклэр ыхьаклэнэу, бэ-джынэ ышынэу, гъомылэ, бахъ-сымэ — ахэм афэгъэсагъэу хьунхэм пай зыкышчышты-гъэхэр. Ащклэ пшашъэр лэзэу зыхьуклэ, етланэ лы дэкло.

Клалэу зышэщтымрэ пшашъэу ышэщтымрэ зэфэразэу зы-хьуклэ, ятэ-янэхэм ефэндым ра-лоти, нэчыхьэр рагъэтхыти, то-мэн пчъагъэу зэдаштагъэр аты-штыгъэ. Пшашъэр ышэн зыхьу-клэ шьузышъэ игъусэу кьэкло. Шьузышъэм щыгъынэу пылпыр пахы кьуаджэм клалэу дэххэм. Зишэхэклэ, ядэжъ джэгу щыфа-шы. Клалэу зышэщтым укытапклэ кьуаджэм ныожъэу, лыжъэу дэххэм ареты, шы зыти щы.

АБДЗЭХЭ ХЬАДЭГЪЭ
ХАБЗ

Лы, шьузы, хэтми зыллэклэ, лагъэм иунэ маклох. Хьулыфы-гъи бзылфыгъи мэгыых мэкъэ-шхо мэкъэ лэтыгъэклэ. Лагъэр хьулыфыгъэмэ, хьаклэщым щы-гыштыт, бзылфыгъэмэ, унэ-шхом щылэшт. Лыхэр хьаклэ-щым щыгыштыт, бзылфыгъэ-хэр унэххом щыгыштыт.

Лагъэм ятэ ефэндым кье-

джэшъ, лыжъхэми кьаджэшъ, сэдэкъэу фитыштымклэ зэджен-джэшыжыгъ. Илэм еплъынхэшъ, чэмы, тлумы, щыми, еуклышъ, лы ешлы. Сэхьутэхэм, тхьамыклэу чылэм дэххэм афегощы. Ащ ыужклэ хьадэлус ешлы. Шхын бэу егъэхьазыры. Тхьамафэ-тхьамафитло зэлоклэхэшъ, шхы-ныри ашхы ыкли зэхэтых. Шы-гъачъэ хэт. Быракъхэр зэрахъэ-хэу, дэжыи быракъхэри, дэ-жыи пчыпалохэри зэрахъэх. Шхончаохэри щызэнэкъокъух, псагъэм еох.

ЛЫУКИ КЪЭБАР

1853-рэ илээсым Мэрэтыкыо Мышъэост джэгуым хэтэу ымы-шлэхэу Хьакурынэ Хьусен ыуклыгъ. Хьакурынэхьаблэ бзы-лфыгъи хьулыфыгъи дэсыр зэ-рэгъуойи хьадагъэ ашыгъ. Хьа-дэр хьаклэщым шылэу, лыхэр ащ шыгъэхэу, шьузхэр унэххом щыгъэхэу Хьусен ятэ, Хьажьу-нэкъо Клэмгуйи, ефэндымрэ лыжъхэмрэ яупчыжыгъ «Сэ-дакъэ стына?» ылуи. Тэчэ-хьуи (илээс зыныбжъ тхьаклүм-кыых — **Цу.Ю.**) 100 зэлэгъоу ытыгъ. Пчэн бэу илагъ. Сэхъу-тэрэ тхьамыклэрэ кьэклолагъэм язырыз аритыгъ. Хьусен илээс 21-рэ ыныбжъэу агъэлылгъ. Хьусен илэшэр ишыгъынэу хьаклэщым пылпагъэу, иши шы елхыпэм елхыгъэу, ишырэ ишы-гъынэу агъаеу мэфэ 15 зэхэ-тыгъэх. Хьадэлус ашыгъ, шхы-ныр бэу ашыгъ, мэл бэу ау-кыгъ, чэмхэр ау-кыгъэх, цыф бэу кьэклолагъ. Шыгъачъэ хэ-тыгъ, псагъэ шылагъ, шхончаохэр шылэхэу щызэнэкъокъуштыгъэх, дэжыи быракъхэр шылагъэх. Ащ тетэу агъэлылгъ.

ЛЫЮСЭ КЪЭБАР

Хьусен илыуасэ кылахыгъ Мэрэтыкыо Мышъэост. Томэн 300-м кыуыбытын былым — шы, цу, чэмы — къафыи, Хьаку-рынэм ишагу кыдагъэзыхьагъэх. Икларыклэу хьадагъэ ашыгъ. Быными, кьуаджэми, Хьусен ышыхьухэми, ышыхэми «Лы-уасэм тыфаеп, тфэлэгъуштыт», — алуагъ.

Хьусен ятэ «шьуизырыз шьу-убыт», — ылуи, хьакурынэхьаб-лэмэ былымыр зэбгыраригъэ-щыгъ, зи кыгъэнагъэп.

Мыр зышлэшъ мыхьурэр Клуай лэхмэд ерэупчл, Хьаку-рынэ Шъэупакъ Хьакурынэхьаб-лэ дэсыгъ. Къэбыхьаблэ дэ-сэу Уцужыкыо хьаджэ Хьа-саныкыом ерэупчл. Зэрэшъып-кьэр ахэм кьыралощт.

УХЫПІЭМ ЫЧІЫПІЭКІЭ: Зэчэрые хьаджэр Туб гъэхъунэм кышчыхъугъ, ыныбжъ илээс 13 охъуфэ шыблэм фэлщыллэрэ абдзахэхэм ахэ-сыгъ. Ыпэклэ кыизэрэсэлуагъэу, шлэныгъэлл шлагъоу Хьуажъ Мыхьамодэ абдзахэ лыжъым илэпэрытх тхыль шъхьаф шыгъэу кыдэгъэкы-гъэным клэхъопсыштыгъэ. Тхыль шъхьафэп, ау журналэу «Псалъ» (N 2 (5) 2005) зыфилорэм кытыриджэнэу филологии шлэныгъэхэмклэ док-торэу Шъхьэлэхэу Абу лэпэрытхыр ыгъэхьазы-рыгъ. Журналым сэри кыдэхыгъ.

(КызыкIэлъыкIорэр
щылэ мазэм и 18-м
кыдэкIыгъэ номерым ит).

Ащ кыгуашыхагъ гьогукIэ —
ар непэ цыфхэм язэхэшылкI
хэхэ, ау ар узыгъэгумэклэрэ
гупшыс:

**Адэ,
Тызтет дунаир,
Тызхэт цылакIэр?
Ахэм сыда кьафэуугу-
пшысыгъыр, цыфыр?
Сыд фэдэ хэклIплэ
кыфэбгъотыщтыр
Узхэт уахтэм?**

(н. 41).

ГутIэ Саныет игъэклотыгъэ
кьэбарыр альапсэу произведе-
ние инхэр ытхыгъэхэгон. Сэ
зыфаслорэр поэм, роман, нэ-
мыкIхэри ары. Шыпкьэ, «ШIэ-

нэшхом ыкIышъо «кычIешы-
пкIых» мэхъанэшхо зилэ иде-
ехэу ежъыри, тэри тIсэ пы-
тэу тыкьэзыгъэнэжъынхэ фае-
хэр. Мыщ дэжъым сурэтхэр
зэрэзэпигъэуцухэрэм илогики,
пычыгъо цыкIухэри, сатырэ-
хэри апэрэ еплыгъом зэмып-
хыжыгъэхэу кыпIшолIхэми,
— зэкIэ ахэр зыфэлорышIэ-
хэрэр анахь мэхъанэ зилэр кы-
лотыкIыгъэныр ары. Ори кыб-
гурылоу еогъажэ герой бзыль-
фыгъэм игупшысэхэм зэпэгъэ-
уцогъэ ыкIи зэгогъэуцогъэ гу-
пшысэхэмрэ образ-метафор-
хэмрэ язэкIэлъыкIокIэ тэрэз
зэрахэлъыр. Мары, шысэкIэ
кьэдгъэлъэгъон усэ мыин:

**Огумрэ хымрэ
щызэлокIэжъых
Чыгум ыбгъэгъу.
Гугъэм хэтIфэ цыфыр**

Адыгэ поэзием инепэрэ лъапсэхэр

**ЩЭШIЭ
Казбек**

ныгъэ нэф» зыфилорэ тхылъым
дэхъагъэхэр авторыр повест-
кIэ зэджэгъэ произведенийех.
А тхылъым ехылапгъэу кьас-
ломэ сIлоигъор, ащ дэхъагъэ-
хэр жанрэу зэрэтхыгъэхэр кы-
зидэплъытэкIэ, повестхэуи, ары
пакIошъ, прозэуи пльытэнхэ
зэрэмылэкIыщтыр ары: ахэм
сюжетым ехышъырэу ахэплъа-
гъорэр мэкIэ дэд, авторым кы-
луатэрэм фабулэм игъэпсыкIэ
итхыпхэхэр ерагъэу кыхэхэщых
нылэп. Геройхэр нартхэм кьа-
тегушыIэрэ тхыдэхэм кьахэхы-
гъэу щытхэшъ, зэкIэми зэльъа-
шIэх ыкIи джащ кыхэхэкIэу за-
ушъомбгъун (ахэхъон) языгъэ-
лэкIын кIуачIэ ахэлъэп, ав-
торми ащ фэдэ пшъэрылъ зы-
фигъэуцужьырэп. Ауми, тхыгъэм
узылэпещэ, пшIогъэшIэгъонэу
уеджэ, гупшысэ-идеуеу хэлъы-
ми, пшысэ-поэтическэ бзэу зэ-
рэтхыгъэми, бэшагъэу тшIэ-
рэ хьугъэ-шIагъэхэм, мотивхэм
«шъхъафитылоу» зэрадзекIорэ-
рэм. Ар трагедийкIэ зэджэ-
гъэхэ жанрэкIэ пльытэ хьущт.
Ащ (жанрэм) кьыритырэ амалы
ишIуагъэкIэ авторым зэлъа-
шIэрэ сюжетыр ежъ ыгу
зэрэрихьырэ шIыкIэм тегъэпсы-
кIыгъэу кьылотэн елъэкIы. На-
хыбэрэмкIэ ауштэу зыкIашы-
рэр произведениер зытхыгъэм
«есэмэркьэхэмэ», «тIэклэ дэ-
хъащыхэмэ» ашIоигъоу зыхьу-
кIэ ары. ГутIэ Саныет ащ фэ-
дэу ытхыгъэхэр арыхэмэ, «дэ-
хъащыхнхэ» Iоф гори, ары па-
кIошъ, зыкIылушхыпIыкIынхэ
гори ахэм ахэплъагъорэп. Плон
хьумэ, тилъэхъанэ идеехэр
ахилъхэзэ, зэльашIэрэ произ-
ведениехэр ежъ кызырэгъуры-
лохэрэм тетэу кьытфелуатэх.
Ауми, ГутIэ Саныет джырэкIэ
иусэхэм сюжет ахэмытэу е
маклэу ахэплъагъоу тIогъагъэ.
Ахэм ежъ ялогикэ, ягупшысэ
авторым ыгу кызырэгъорэр
кызыпкырыкIырэр гъэнэфа-
гъэу ахэлъ ыкIи герой бзыль-
фыгъэм ишэн-зекIуакIэ кьэзы-
гъэпсырэ кIочIэ шъхъалэ ар
мэхъу.

Поэтессэм игупшысэ дахэу
зэгъэклугъэу, драматургическэу
«мэчэлъао», зэкIэлъыкIоу, ду-

**Фышъхьэр мэшъхъалъэ.
Гу тео макъэм
Екьутэ рэхъатыр.
Хьатыр —
цыф ымыгъотырэр...
Мыгугъэрэм ижъуагъо
Гьогунчъэу ошъогум
кыхъэзы.
Iэпэзы хэхэсым пшысэр —
Шэсыгъэ пэпчэ гьогъагъэ.
Шылагъэу силъэпкь
кыхъэфэщтхэр
Гьэунэфыгъахэх.
Гьэунэфыгъахэ игъогуй...**

(н. 40).

Поэтессэм игупшысэхэм
ялъагъо кызыгурыгъэлогъо-
шIоп, етIани ащ нахы нахь
кыныжъ зэгогъэуцогъэ образ-
нэ гушыIэ щэрыо-метафорхэр.
Нэм кыкIидзэрэ кьодыеу, нахь
узэнэгъуэрэр — нэм кыкIимы-
дзахэрэ IудэнакIэхэу ахэр зэ-
зыпхыхэрэр кьэгъотыгъэнхэр
усакIом ипшъэрылъ. УсакIом
иметафорэ икIыплэ лъэныкьоу
илэр кьитлотыкIыным тыпылтын:
хымрэ ошъогумрэ ным ащ фи-
гъэдэрэ Чыгум ыбгъэгъу шы-
зэлокIэх. Ары шъхъае, тэ тэшIэба
ащ фэдэ «зэлулэгъу» егъашIэм
зэрэщымылагъэр. Поэтессэм
алогизмэ-образыр ештэшъ, ар
илэубытыплэу, тшIошъ ыгъэхъун
ыгу хэлъ. Ау кьытфилуатэрэр
арэуштэу хьун зэримылэкIы-
щтыр ежъми ешIэ — ащыгъом
аперэм, анахь мэхъанэ шъхъа-
лэр зыхэлъ метафорэм шып-
кьагъэ хэлъэп. Ары шъхъае,
кыдэхъунэу зыкIэхъопсырэмрэ
гугъаплэхэмрэ арыба цыфыр
щызыгъалэрэр, гугъэ-хьуапсэм
хэтэу щылэмэ-щылэзэ, чылап-
хъэу риутыгъэм ишъхъэлъэгъу
кьэсынкIи пшIэштэп — арышъ,
апэрэ метафорэр ятIонэрэм
закIлэу епхыгъэп. Ащ ублэкIэу
ульыкIуатэмэ, ащ нахь шIэ-
гъожъ: гур кызырэгъорэр рэ-
хъатныгъэр еукъо ыкIи ащ лъы-
пытэу зэфэхьысыжъыр кыкIэ-
лэкIо — шушIэныр цыфым
ищыкIэгъэ шыпкь: хыр, ошъо-
гур, цыфым игугъаплэхэр, ко-
цышъхъэхэр, гур бгъэм кы-
зэрэщытеорэр — шушIэныр...
Усэр кызыриухырым тшIошъ
кыгъэхъун фае шушIэным мэ-

хъанэшхо зэрилэр. Усэм иятIо-
нэрэ кIэлъэныкьо кызытегу-
шылэрэр поэтессэр кызыхэкIы-
гъэ лъэпкьым гьогъоу кыкIугъэр
ары. Гугъэклот гупшыс кьырило-
тыкIырэри: ошъогумрэ хымрэ
зэщыщ пшIынхэу зэфэлпщэнхэ
зэрэмылэкIыщтым фэдэу,
лъэпкьыр зыпкь ибгъэуцожьы-
ным уклэхъопсыныр хьаулуй,
сыда плэмэ, ащ лъэпкьым щыщ
нэбгырэ пэпчэ бэшагъэ ижъуа-
гъо зычIинагъэр, ахэм ащыщ-
хэу фэшъхъаф цыф лъэпкь-
хэм ахэсэу щылэхэм лъэпкь
гупшысэ шъхъалэр бэшагъэ за-
хэхыгъэр. Арышъ, авторыр зэ-
фэхьысыжъэу кызыфаклорэр:
ичIыплэ икIодыкIын фаеу хьу-
гъэхэр хымэ гьогъу мин пчъа-
гъэм атегъошхыагъэхэу ате-
тых. Сигупсэ лъэпкь, ело поэ-
тессэм, щылэгъэ ин дэдэкIэ
ушэтыгъэ хьугъэ, ар зэкIэми

кыфэклонхэм игугъаплэ гори
зэрэщымылахэр ары. Ахэм
афэдэ макъэхэр я 80 — 2000-
рэ ильэсхэм тхэгъэ усаклохэм
ятхылххэм адэбгъотэщтых. Ау
джащ фэдэу хэзгъэунэфыкIымэ
сIлоигъор а мотивхэм джы мэ-
кIэ дэдэу узэралукIэрэр ары,
кIо зэгъо дэдэрэ кьажэдэкIэу
урихыплэнкIи хьущт нылэп.

Ары пакIошъ, Анна Ахмато-
вам фэдэ усэклошхоми «мы-
лалэу» тхэн ылэкIыщтыгъэп
(«Письмо мое, милый, не ком-
кай, до конца его прочти»).
ШыпкьэмкIэ, ащ фэдэ тхакIэр
поэтессэм ежъ ифилософии-
рэ итхэн-шIыкIэхэмрэ атегъэ-
псыкIыгъэу щытыгъ, ау, сыдэу
ло фаеми, евангельскэ-лъэлон
тхакIэр ащ иусабэм, анахъэу
апэ ытхыгъэхэм, кьахэхы. Ащ
фэдэ талант хэлъэу, зэкIэ зы-
щыгуыгъыщтыгъэри щымыгуыгъы-

щылэгъэ бзыльфыгъэ лыхъужъ-
хэм афэдэм ытхыгъэу кьып-
щэхъу. Ащ иусэхэр зэрэтхыгъэ-
хэр жэбзэ кызырэкIоп, эпиче-
скэу, самбырыгъэ-жъэжъагъэр
ахэлъэу, еджэгъошлоу мыгъэ-
псыгъэу, ау ишIэ хэлъэу ауштэу
ышIыгъэу кьыпщэхъу нахь. Усэ-
хэм яшапхъэ зыфэпкьудын
плъэкIыщтыр стопыбэ хьурэ
силлабо-тоническэ шапхъэхэр
(анапест, дактиль, перихий, нэ-
мыкIхэри) ары. НэмыкIэу кьэ-
плон хьумэ, Мамрыкьо Фатимэ
тхылъеджэм кьыфилуатэ шлои-
гъор зэхылапгъэр ижъырэ ду-
наир, фэшъхъафэу кьэплон хьу-
мэ, непэрэ дунаеу, ау ильэс
минкIэ узэкIэлэбэжъмэ зэрэ-
щытыгъэм фэдэу гъэпсыгъэр
ары, хы кIыбым щыпсэурэ псэ-
ушъхъэ ямышIыкIэхэр ащ щып-
лэгъушхэтхэп (ахэр ащ щылэ-
хэп), кьэугупшысыгъэ кIуачIэ-
хэри (нэгъуычIэхэр, джынэ-
хэр, кьолбастэхэр джащ фэ-
дэу ащ щыпсэухэрэп), ащ кьыт-
филуатэрэр непэ цыфыр зы-
гъэгумэклэрэ лофыгъохэр ары.

Жэрыло усэным исюжетхэр
кызыфагъэфедэхэзэ тхэрэ
авторхэм хабзэ афэхъугъэр эпи-
ческэ лыхъужъхэм е хьугъэ-
шIагъэхэм зафагъазэзэ, ежъ-
хэм игъэклотыгъэу нэмыкIрэ
дунай агъэпсыныр ары. Мам-
рыкьо Фатимэ блэкIыгъэ ыкIи
непэрэ уахтэхэр ештэхэшъ,
ахэр зэригъапшэхэзэ е, фэ-
шъхъаф шыпкьэу, — непэрэ
дунаим идуховнэ ыкIи инрав-
ственнэ шIуагъэхэр ижъырэ ду-
наим щылагъэхэм ателъхъагъэу
гупшысэр кьегъэунэфы. Мыщ
дэжъым шъхъафэу штагъэу ду-
най горэм игугъу усэхэм кьа-
щишIырэп. Ащ кьыхафэхэрэр
псэ зыпыт (зыхилъхъэгъэ) за-
кIэх — тыгъэм щегъэжъагъэу
ошх гьуаткIоу «шъхъаныгъупчэ
апчым кьытеуагъэм» нэсы-
жъэу — зэкIэ ахэр мэгушылэх,
мэгъушIох, мэгъуажъох, мэгумэ-
кIых. Джащ фэдэу гъэпсыгъэх
усэхэри: гупшысэным кышы-
мыуцухэу, ахэм пкьышъол,
кышъо, макъэ ялэх, мээеклох;
ахэм язекIуакIэкIэ авторым
пшъэдэкIыжъ ехы, ау джащ
фэдэу зытхыгъэм изекIуакIэкIэ
ежъхэми пшъэдэкIыжъ ахы:

**IэшIуи ахэтщтын,
ау щыугъэр нахыб.
Гусэгъэ пшъэзэгъоу,
кысфэгъазэгъ акIыб.
Ау, зыдагъэзэн амышIэу,
лэшIэгъу цакIэм тедыех,**

Ежъми зэхашIэу, уахтэм
щылыех («ЛэшIэгъу цакIэм»,
2001, н. 5), сыда плэмэ ежъ
зэрэшIоигъом теткIэ тарихьыр
ыпэкIэ зэрэлъыкIуатэрэм зэ-
хьокIныгъэ горэ фашIыныр ахэм
акIуачIэ кыхышхытэпышъ ары.
Ф. Мамрыкьом Байрон игушы-
лэхэр эпиграфкIэ зэригъэфе-
дэхэрэр сыдми хьугъэ Iофэу
щытэп: «Кьэзэрэугъоигъэх
ахэр, аль агъэжъжъынэу,
чыгъэшIу пщэр губгъохэм
аратын, кьолэбзыухэр агъэ-
шхэкIынэу». Джащ фэдэ гу-
хэлъ илэу цыфлэпкьым заом
зыфегъэхъазыры. Арэуштэу
Iофхэр зыщыщтхэм сыда усэ-
хэм акIуачIэ кышхынын ылэ-
кIышхытэп? Зыпари, — ело поэ-
тессэм, Байрон иусэхэм —
дэхагъэм дунаир, мамырны-
гъэр кыухъумэщтых зыфило-
хэрэм — адыримыгъаштэу. Ащ
пае кымыганэу, ары пакIошъ,
зыпари ыкIуачIэ кымыхы-
шхытэми, ишIуагъэ кызыригъэ-
кIошхым поэзиер пылын фае.

(Джыри кыкIэлъыкIошхт).

Зыныбжь илээс шъэ-ныкьо хъугъэ хъульфыгъэм ипсэогъу дунаим ехыжьы, шъхъэ-зэкъо-лъэкъуитлоу унэ нэклым къынагъ. Къо инасып къыхыгъэп. Пхъуитлу илэти, унагъо ихагъэхэу къоджэ зэфэшхъафхэм ащэпсэх. Хъаблэм тесхэр Тхъэм егъэпсаух, Хъуатлэкъо Къамболэт аналэ къытет. Шхын клэщыгъо аупщэрыхъагъэмэ, ханырэл. Кыфаклохэмэ фэгыклэхэуи къыхэклы. Ары шъхъае, гъунэ имылахэ хъумэ хэти къыозэщышт. Псэогъу зэрищыклагъэр къыралоклы, ау шъхъэгъусэу илагъэр

пцлэрэм, хъопсэгъо шъэфхэм уакъы-фегъэуш. Ау «шлугъэмэ къатлупшы-жыыныгъэп» зэралорэр зэ шъхъае-мышхъэ къеуагъ. Бзылфыгъэм къе-хъулагъэм зыклэгупшысыхъажьым, ар еплолэныр имыфэшъуашэу къы-щыхъужьыгъ. Инасыпынчъагъ нахъ-лы имылау къызклэнагъэр, илыгъэм лъэшэу шлу ыльэгъуштыгъэу, егъаши къымытлупшыжыштыгъэу ары алорэр-щыгуаэзэхэм. Илэ машинэ зэутэклым хэклодагъ.

Къамболэт зыдешлэжыи зэныбжьы-клэми узэхъопсэн фэдэу клэлэ лъэ-гъупхъэу зэрэщымытыгъэр, ау джыры нэмылэмэ, шлу ыльэгъуштыгъэ псэо-гъур зэрэчинагъэм ыгу щигъэшагъэм

зэдышымылагъэхэу Къамболэт къэ-сымэджагъ. Етлани къыфыкъоклыгъэр уз шынагъоу лэзэгъу къызыфамы-гъотышъурэр, ракллэ заджэхэрэр ары.

Врачхэр бэрэ къелэзагъэх Къам-болэт, зэгорэми абзагъ, ау амал фэхъугъэхэп. Уз цакъэм ышхыштыгъ. Нэфсэти клэхэклырэр ащ нахъ мэ-клагъэп. Ятэ илоф зытетым ыпхъу-хэр щыгуаэзэхэми, якъакло мэклагъэ. Бэу зэримыгъэшлэжыштыр Къам-болэт зыдишлэжъэу ыпхъухэм янэ-плъэгъу клэхъопсыштыгъ. Ар ыжэ дэмыкыи зэхъум, Нэфсэт илэ ыпхъу-хэм афиллопшыгъ, ятэ илоф дэу ара-ригъэлауагъ. Охътабэ тырамыгъашлэу

мышлагъэу ыпсэ хэклыгъ. Ар илэ ыпхъухэм арилонэу Нэфсэт зафе-лопшым, псынклэу къэсыгъэх. Агу хэклыплэу къыпщэгъэхъоу щажум къы-зэрэдахъэхэу хъадэгъэхшоу къалэ-тыгъ, «Утыухыпагыи, тятэ гупс, на-сыпынчы!».. алозэ, къапчырэр гугъэ-узэу унэм ихагъэх. Хъадагъэм къэ-клорэ, гъырэ пстэумэ зэшпхъуитлур адэгъыштыгъ. Нэфсэти ынэпс чъа-къоштыгъэп. Ащ илэ имызакъоу, ышхъы ыгъэежыштыгъ: «Сыдэу-штэу сынасыпынчъэ дэдэу Тхъэм мы дунаим сыккытыригъэхъуагъ»...

Шыгъынлухыжыи теклыфэ зэшп-хъуитлур хъадагъэм тесыгъ. Зи алъэ-кын къагъэнагъэп, зыльэгъухэрэм ятэ зэраухыгъэр гухэклышхоу къащэхъоу къышлуагъэшлэу гугъэуз гушылэхэр къапчыхъэхэ нэпсэу рагъэхырэр багъэ.

Хъадагъэр текли зэшпхъуитлур зэкложьыхэм ыуж къэлагъэхэрэпти, Нэфсэт ыгу афыхэкыгъ. Зэшпхъу-итлур зэгъусэу унэм къызехъэхэм, лъэ-шэу гушлуагъэ, афэчэфэу апэгъоклыгъ, лапллэ арищэклыгъ.

Илэ дунаим зехыжыгъэр мэфэ тлоклитлу хъунклэ къэнагъэр бэпти, ащ изыфэгъэхъазырын тегушылэнхэу къэклауагъэхэу ары къызэрэщыхъу-гъэр. Афэпщэрыхъанэу зыфэжъэм Фатимэ къэгъуагъ:

— Тышсынын хъаклэп, моу къэтлы-сыри лъэгъунэу тилэу тыккызыфэ-клуагъэр къыотлошт.

— Ал, сыд къэшъулоштыми, шъуятэ иунэ шъуккыхъагъэу бисмилахъ шы-шъумылоу шъуккыкыжына! — ылауагъ Нэфсэт, ау ащ хэхъанхэ амылэ-кыштыгъэу зэдырагъаштэу зэшпхъу-итлур къызэдежъыи зэхъум, етлысэ-хыгъ.

— Тятэ иуни иунэгъо лаплэхэри тцэжынынхэш, клэтхырэр зэшпхъу-итлур зэфэдгоштын тигухэлъ. Ащклэ макъэ къыодгъэлунэу ары тыккызы-фэклауагъэр.

— Ы?! — зэхихыгъэр ыгъэшагъоу Нэфсэт клэкууклыгъ. — Силыгъэм иуни илаплэхэри шъушэжыхэмэ, сэ сыдэу сыхъушта?

— О мы унэм ушылъфагъэ, уш-пылауагъэп, тятэ пклэнтлэпсклэ зэл-гъэклэгъэ мылкъум зы соми хэплъ-хъагъэп. Арышъ, пшлэщтыр нафэба, плэблыгу зэклэплъхъанышъ, уиклы-жышты, шъуадэжъ уклэжышты, — Фа-тимэ зэклакло илагъэп.

— А дыдыгуш, Тхъэми шъушчы-нэрэба, ар сыдэуштэу къышъуфэлэ-шъура?! — Нэфсэт ынэпсыхэр кил-лэклыкыштыгъэх. — Шъуятэ гузэ-жъогу хэтэу, сэ фэсшлэщтыр сымы-шлэу сыгу селэжыи зэхъум шъо тыдэ шъушылагъэ?..

— Сыдэу бэу къаплора сэлэ! — къыфилыгъ Светэ, — о уигъэсэ-пэтхыдэ тедэлунэу тэ мыщ тыккэ-клуагъэп. Ащ тыккыблэмыщи орыклэ нахышлу, узчыклодыгъэр цыф ымы-шлэу улуадгъэхын.

Къагъэштагъ Нэфсэт.

— Адэ арау шъоломэ сэ сыдым сыфит, къэсыбгынэн шъуятэ иунэ, ау цыфмэ алоштым шъуккыбыт-мэ фэлауагъэ шылэп. Мэфэ тлоклитлур теклыфэ шъуккысаж.

Зэшпхъуитлур зэплъыжыгъэ, къыралоллэн къафэгъотыгъэп.

— Кло ащ нэс тыккыжоэн, ау ар зэрэтеклэу зы мафи темыгъашлэу пшхъэ щыгъэзыежъ, — ар Фати-мэ къызэрилоклыжыи, зэшпхъуитлур унэм иккыжыгъ.

... Чэщым мэшлэшхоу къыдэоягъэм къоджэдэхэр къечъагъэх. Клы-кыкл мэкъэшхо хэлуклэу унэр стыштыгъ. Нэфсэт ылагушъохэмклэ ынэпсыхэр киллэклыкыхъэхэ ышхъэ ыгъэежы-штыгъ. Кыпчыхъэрэр зэхэпхынхэклэ гугъэузыгъ.

ПЭНЭШЪУ Сэфэр

УНЭР СТЫШТЫГЪ...

Рассказ

шлу дэдэ ыльэгъуштыгъэшъ, нэмык къышцэныр, ащ дэпсэуныр къызшлуи-гъэшлын ыльэкырэл.

Ащ Къамболэт егупшысэштыгъ унэ нэклым изэщыхъагъэу жыи тлэку зыклыгъэун гухэлъ илэу урамым къы-зытэхъэм.

Бжыхъэм иаужырэ мазэ хъазырэу ыклэм фэклогъагъ. Клымафэу къакло-рэм ымыгъаштэхэ фэдэу чыгхэм заупцлэныжыгъэхэагъ. Бзыу ореды-луалэхэми амакъэ зэхэпхыжышты-гъэп. Ащ дунаим псэ пымытыж фэдэу къыпщигъэхъуштыгъ. Къамбо-лэт а мафэм ыгу зыгъэшлунэу ыльэ-гъуштыгъэр уахътэм емыллытыгъэу дунаир зэрэфабэр ары. Тыгъэпсэу, жыыбгыи шымылау, окъ-жыккэу мэфэ дэхагъ.

Ышхъэ еуфэхыгъэу, ишылаклэ зэ-рэмыхъопсагъом егупшысэзэ Къам-болэт клоштыгъ къуаджэм, щыщ пхъужъ ныбжыкылау илээс щэклым ехъугъэр ыпэ къызэфэм. Бзылфы-гъэм сэлэм къызырехым, ышхъэ къыпхъотагъ.

— Сыда, Къамболэт, мыщ фэди-зэу узэгупшысэрэр? — къэупчлагъ бзылфыгъэр. Иупчлэ ымыгъэрэзэ-жъэу къыпигъэхъожьыгъ: — Ар сэлэ шъхъае, узэгупшысэн закл о мы лъэхъаным чыплэу узэрыфагъэр. Икъунба, Къамболэт, унэ нэклым уизакъоу узэрысыгъэр, псэогъу зэб-гъэгъотыжыным иго хъугъэ.

Къамболэт лушхыпцыкыли, пхъу-жыым есэмэркъэуагъ:

— Къыздэклон згъотырэл нахъ, Нэфсэт, къэсцэнфалл.

— Уфаемэ, бгъотышт, — ар къы-зэрилокли бзылфыгъэр ежъэжыгъ. Ыпхэклышхо дыридзэклэзэ клорэ бзылфыгъэм Къамболэт клэлы-плъэзэ, зэриложыгъэ: «Мыр псэо-гъуклэ къысфэенкли мэхъу». Зыклэгуп-шысыхъажьым зыдэхъашхыжыгъ: «Хъэ делэ хъалыжэу щэгугъы». Ар езыгъэлонхэри цылагъэх.

Нэфсэт зэрэпщэрышэр мыхъумэ, бзылфыгъэ лаеп. Ынэгу фыжыбз, шъоткло-латкы. Ынэ нэгъуитлу гу-шлопсыр къаклэщэу къызыплупшчы-

тэрэз-тэрэзэу мышхэу мафэхэр къы-зэрэхэкыхэрэр къыхэхъожьыгъэу ите-плэ зэхъоклыныгъэхэр фэхъугъэх. Пчэгъу зандэм фэдэу одыбз, шуа-гъо, ышхъац фыжыи къебэклы зэ-рэхъугъэм ыныбжь емыллытыгъэу нахыжъэу къыпщегъэхъу. Ынэгуи зэлъэгъэ жыгъэхэм зэхаухытагъэ. Етлани, ежъ нахыи бэклэ нахыи.

Ахэм зягупшысэм къышхыгъэм лъапсэ имылау къышлуигъэшлыгъ. Ау нэужым Нэфсэт урамым ыпэ къы-зыщэфэм къырилуагъэм ылон ымы-шлэу шлуигъэнагъ:

— Сыда адэ узажэрэр, Къамбо-лэт, ыпэклэ тызызэлоклэм къыосло-гъагъэба псэогъу зэбгъэгъотыжы-ным иго зэрэхъугъэр?

Къамболэти иджеуап хъазырыгъ: — Сэри къыослауагъэба къыздэклон згъотырэл нахъ къэсцэнфаллэу.

— Зыккъэмышл. Уфаемэ, бгъотышт, — джыри ар ылуи, Нэфсэт ежъэ-жыгъы.

Къамболэти ащ нахъ фэщылэжыи-гъэп, клэлъылауагъ:

— Адэ о къыздаклоба!

— Ар уилыгъэ къызэрихы! — къызэрилоклыжыгъ Нэфсэти.

А мафэм къышхыблагъэу Къамбо-лэт Нэфсэт ыпэ къызщифэрэм ыгу зэрэрихырэр фыхигъэпсэу рыгъэжыагъ. Бзылфыгъэми ыгу къыфэкло фэдэу хэплъагъ. Псэогъу зэфэхъунхэм ялоф зынэсым игухэлъ ыпхъуитлу щигъэ-гъозагъ. Кыфадагъэп, къыралуагъ:

— Илээс тлоклыклэ ош нахъ ныб-жыкыла бзылфыгъэ дэхэ дэдэм ыгу къыпфаклоклэ псэогъу къыпфэхъунэу къезэгъыгъэп, ар ыпэклэ маплэ, о дунаим шлэхэу уехыжынышъ, уимылъку къыфэненэу ары ар зы-клэхъопсырэр.

Къамболэт ыпхъухэм ядэлугъэп, изакъоу унэ нэклым къызэринагъэр, ежъхэр къылылэсынхэ зэрамы-лэкыиэр афилэтыгъ. Нэфсэт псэо-гъу зыфишлыгъ, ау сыд алорэр, насып уимылэмэ, зыфэпшыжыи уимылэкыштыгъ ары. Псэогъу зэфэ-хъугъэ нэбгыритлум икъоу гу зэща-фэнэу хъугъэп, илээс зытлушэ нахъ

зэшпхъуитлур къэсыгъ. Унэм къызэ-рехъэхэу ятэу хэупцлагъэу плэм хэ-лым етысыллагъэх, агу фэгъупэу зыккъашлэу ынэгъушэ лэ щафэзэ дэ-гушылэагъэх: «Сыдэу ухъура, тят?...»

Шомрэ къупшхъэмрэ зэщэклы-гъэу одыбзэу, шъогуаабзэу плэм хэлъ-лым ынаплэ къылэти, ыпхъухэм къап-лыгъ, имырэзэныгъи къафидзыгъ:

— Сызэрэхъурэр шъушлэнэу шъу-фэагъэмэ, къышъуфалопшыфэ шъуе-мыжэу шъуккыкъоклыни.

— Хъау, хъау, тят, — къэгъулауагъ ыпхъу нахыжъ Фатимэ, бзылфыгъэ зышлугъо дэхэхор. — Тфэгъэхъу-гъэп нахъ, утщыгъупшэу зы мафи къыхэклыгъэп. Боу, тят, утилъапл.

— Унагъо тпыл, тят, — ышыпхъу нахыжъ дежъыи Свети. — Ащ ифэлэ-фашлэхэм тшхъэ къахэтхын тымылэкыи, тлэку тедгъэшлагъ нахъ, утщыгъупшэу зы мафи къыхэ-кыгъэп.

«Зыккъэшъумышл», зэшпхъуитлур тельхъаплэ ашыгъэр Нэфсэт къабыл-кэ ыштагъэп. Ар къылонкли маклэ цылэжыгъэр. ланэ къафызэлуйихи зэ-шыпхъуитлур ыгъэшхагъ. Зэшхахэхэм бэрэ шымысэу Фатимэ къэтэджи-жыгъы:

— Тэ тыкложыи.

— Ал, шъуятэ нычэпэ шъулэхэ-мысэу шъуккызыклогъахэклэ шъукло-жына! — ащ нахыбэ фэщылэжыи-гъэп Нэфсэт. Мэхъашагъэ нахъ, «не-па,неуца шъуятэ дунаим зехыжыи-штыр» кылуи шлоигъуагъ.

— Ауж икл, ахэм цысынхэу уахътэ ялэп, ашхъэ дэгъэнагъ, — Къам-болэт имырэзэныгъэ къафидзыгъ.

— Угу умыгъэклоды, тят, Тхъэм ынэшлу къыпщыфэнэу елъэлэу, тэ шлэ-хэу тыккэклошт, — Фатимэ ятэ ынэ-гушэу лэ къышфэжыи къежъэжыгъ. Свети ар ышлэ ышыпхъу ыуж кыкы-жыгъы.

— Дэгъу ащ фэдиным хъадэгъур къысэжэштмэ, — Къамболэти аклэ-лыложыгъ.

Ары, ыпхъухэр къыфэклофэхэ Къамболэт хъадэгъур къежагъэп, зы-кложыгъэхэм ауж мэфыш нахъ те-

ДЗЮДО. КЪЫБЛЭ ШЪОЛЪЫРЫМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Липецкэ щыбэнэштхэр тэшлэх

Урысыем и Къыблэ шъолъыр дзюдомкIэ изэ-нэкъокъоу Мыекъуапэ щыкIуагъэм илээс 17-м нэс зыныбжь кIалэхэмрэ пшъашъэхэмрэ хэлэ-жъагъэх. ХагъэунэфыкIырэ чыплэхэр къыдзэ-хыгъэхэр УФ-м икIаух зэлукIэгъухэу мэзаем Липецкэ щызэхашъштхэм ащыбэнэштх.

Адыгэ Республикэм испортсменхэм апэрэ чыплитIу къыдахыгъ. Ильдэр Азимовыр, кг 50, дэгъоу бэнагъэ. Тренерыр Адзынэ Алий. Купым хэтыгъэхэм хэпшыкIау анахъ лъэшыгъ. Хъакурынэ Дамир ыгъэсэрэ Мерэм Дамир мы купым ятIонэрэ чыплэр къышыхыгъ. Пэшо Алий, кг 50, ящэнэрэ чыплэр фагъэ-шъошагъ. Тренерэу Нэпсэу Бис-лъан ар егъасэ.

Килограмм 90-м нахъыбэ къэ-зыщэхыгъэхэм язэлукIэгъухэр гъэ-шлэгъоныгъэх. Тиреспубликэ ибэ-наклоу Адонис Порфиоровым апэрэ чыплэр къыдихыгъ, тренерэу Роман Орабцовым егъасэ. Мы купым ятIонэрэ чыплэр къыш-зыхыгъэ Пхъэчэяшлэ Шыхьами ухъазырыныгъэ дэгъу къыгъэ-лъэгъуагъ. Дзюдом нахъ зыхэ-гъуазэкIэ имедальхэм ахигъэхьон

ылэкIышт. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу КIыкI Ахымэд сэнаушыгъэ зыхэлъ бэ-наклор егъасэ.

Къоджэ спортсмен Iэпэласэхэм къахэхъо. Кг 66-рэ къэзыщэхы-хэрэм якуп Набэкъо Муратрэ Ордэн Зауррэ ящэнэрэ чыплэхэр къышыхыгъэх. М. Набэкъор тренерэу Шыныэхъо Мурат егъасэ. Ордэн бэнаклэхэри пчэгум нахъ пытэу къиуцонхэм пылтых. Ордэн Андзаур Урысыем дзюдомкIэ идыхъэ медаль къыдихыгъ, ду-нэе зэлукIэгъухэм зафегъэхъа-зыры. Ащ ышынахыкIау Заур ящэнэрэ чыплэр Къыблэ шъолъы-рым къышфагъэшъошагъ. Къоджэ тренер дэгъухэм ащышъу Нэджы-къо Руслъан З. Ордэным ипаш. Зэшыхэр дзюдом зэрэхышъагъэ-хэм щысэ тепхынэу щыт.

Мишин Михаил, кг 90-рэ, ятIо-

нэрэ хъугъэ, тренерыр Роман Орабцов. ЦыкIу Мыхьамэт, кг 81-рэ, ящэнэрэ чыплэр къыди-хыгъ, тренерыр Хъахъуко Адам.

Пшъашъэхэм язэнэкъокъу къа-шыхыгъэхэр бэ хъухэрэп. Свет-лана Иушина, кг 44-рэ, Къэ-лэбый Рузан, кг 48-рэ, ящэнэ-рэ чыплэхэр къыдахыгъэх.

Адыгэ Республикэм дзюдомкIэ ихэшыпыкIыгъэ командэ итре-нер шъхъалэу Бастэ Сэлым къызэрэтиуагъэу, тибэнаклэхэу И. Азимовырэ А. Порфиоровым-рэ апэрэ чыплэхэр къызэрэда-хыгъэхэм имызакъоу, Iэпэлэс-

ныгъэу къагъэлъэгъуагъэм уегъэ-гугъэ, Iоф зыдашлэжымэ, бэнэкIо цIэрыло хъунхэ альэкIышт.

ХагъэунэфыкIырэ чыплэхэр къыдзэыхыгъэхэм афэгъушъуагъэх спортым щыцIэрылохэ Хъасанэкъо Мурат, Емыж Арамбий, Беда-нэкъо Рэмэзан, КIое Хъазрэт, нэмыкIхэри. Къыблэ шъолъырым дзюдомкIэ изэнэкъокъоу мэза-ем и 1 — 2-м Мыекъуапэ щы-кIоцтым илээс 21-м нэс зы-ныбжхэр хэлэжъэштх.

Сурэтыр зэнэкъокъум къыш-тырахыгъ.

ВОЛЕЙБОЛ. АПШЪЭРЭ КУПЭУ «Б»-р

ФиналныкIом щешлэшт

«Динамо-МГТУ» Мыекъуапэ — «Иристон» Владикавказ — 1:3.

Щылэ мазэм и 18-м Мыекъуапэ щызэдешлагъэх.

«Динамо-МГТУ» — «Иристон» — 1:3.

Щылэ мазэм и 19-м Мыекъуапэ щызэлуклагъэх.

— Владикавказ икомандэ ешлэгъухэр тшлуихыгъэхэми, чIэнэгъэхшо тшыгъэп. Финалны-кIом тыхэхъагъ, — къелуатэ «Ди-намо-МГТУ»-м итренер шъхъалэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу Павел Збровскэм.

«Иристон» ешлэгъухэр зэрэ-тшлуихыгъэхэм имызакъоу, ти-спортсменхэм ухъазырыныгъэу къагъэлъэгъуагъэм тигъэгумэкIыгъ. А. Соколовым, Р. Къошкым, А. Сафоновым, П. Гордисовым, Д.

Чернышовым, Н. Филипповым, нэмыкIхэм нахъыбэкIэ ташэгугъы.

ФиналныкIом щызэлукIэштхэр зэтэгъапшэх. «Спартак» Москва, «Искра» Одинцово, «Тверь» Тверь, «Волей» Ростов-на-Дону», «Дагъыстан» Махачкала, «Ди-намо-МГТУ» Мыекъуапэ. Ешлэ-гъухэр зышчыIэштхэ мафэхэр агъэ-унэфыгъэгон.

Сурэтым итыр: «Динамо-МГТУ»-р «Иристон» дешлэ.

Апшъэрэ купэу «Б»-м хэт командэхэм пэшлорыгъэш ешлэ-гъухэр аухынхэм фэшI зэлукIэгъу тIурытIу къафэнагъ. Мыекъопэ

«Динамо-МГТУ»-р щылэ мазэм и 25 — 26-м Махачкала щешлэшт, чыплэ командэу «Дагъыстаным» энэкъокъушт.

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

Пчъагъэм тигъэрэхъатырэн

«Университет» Ижевск — «Адыиф» Мыекъуапэ — 31:30 (16:12, 15:18).
Щылэ мазэм и 16-м Ижевскэ щызэдешлагъэх.

«Адыиф»: къэлэпчъэлутхэр: Тормозова, Самарская; ешIаклэхэм къэлэпчъэм Iэгуаор зэрэдадзагъэм ипчъагъ: Васильева — 1, Житлова — 11, Еремченко — 3, Леминова, Исаченко — 4, Мартыненко — 5, Черномурова — 1, Грбавчевич, Оганян — 1, Малхозова — 4.

Суперлигэм команди 9 хэтыр. Пэшлоры-гъэш ешлэгъухэр аухынхэм фэшI зэлукIэгъу плIырыплI командэхэм къафэнагъ. Апэрэ чыплэм къышублагъэу я 8-м нэс зыхы-хэрэр медальхэм афэбэнэнхэ альэкIышт.

— «Адыифыр» я 8-рэ чыплэм шыл, — игупшысэхэм ташегъэгъуазэ тикомандэ итренер шъхъалэу Владимир Черкашным. — «Университетыр» зы IэгуаокIэ тапэ итэу къыттекIуагъ, тэ нахъыбэкIэ ыпэ титэу ешлэгъур къышлотхыгъагъ. Арышъ, Ижев-скэ икомандэ джыри тауж къенэ.

«Адыифыр» Ижевскэ зыщешIэм «Универ-ситетым» темыкIуагъэми, пчъагъэр зэфэ-дэу аухыным фэшI тигандболисткэхэм амалы-шлухэр ялагъэх. ЗэлукIэгъур аухынкIэ зы

такыкIь фэдиз къэнагъэу тиспортсменкэу Ирина Малхозовар ыпэкIэ илгыгъ. Къэлэп-чъэм благъэу екIугъэу бысымхэм яухъумакло шапхъэхэр ыукъохэзэ, И. Малхозовар ешIа-плэм щытыригъэфагъ. Судьям метри 7 хъурэ тазыр дзыныр ыгъэунэфыгъ. Эльвира Жи-тловам тазырыр дэгъоу ыгъэцэкIагъ, ау Iэгуаоу ыдзыгъэр «Университетым» икъэлэпчъэлут къызэкIидзэжыгъ...

«Университетым» къыфэнагъэр ешлэгъуи 4. Волгоград, Звенигород ацешлэшт. Красно-даррэ Ростоврэ якомандэхэм Ижевскэ ащы-лукIэшт.

«АДЫИФЫМ» ИЕШIЭГЪУХЭР

21.01.

«Адыиф» — «Лада»

25.01.

«Астраханочка» — «Адыиф»

29.01.

«Адыиф» — «Луч»

5.02.

«Ростов-Дон» — «Адыиф».

«Адыифыр» непэ «Ладэм» тикъалэ щы-лэшт. Ешлэгъур пчыхъэм сыхъатыр 6-м аублэшт.

НакIубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТIЫЛЬ Нурбий.

Зэхэзышагъэр ыкIи къыдзэ-гъэкIырэр:

Адыгэ Республи-кэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащы-псэурэ тилгъэп-къэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамал-хэмкIэ и Комитет Адресыр: ур. Кре-стьянскэр, 236

Редакциер зыдэшыIэр:

385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр:

приемнэр: 52-16-79, редактор шъхъалэм иапэрэ

гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкIыж зы-хыырэ секретарыр:

52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зышаушыхъаты-гъэр:

Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтын-хэмкIэ ыкIи зэлы-IэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чыплэ гъэлары-шIаплI, зэраушыхъа-тыгъэ номерыр **ПИ №ТУ23-00916**

Зышыхаутырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кь. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр

4000

Индексхэр

52161

52162

Зак. 131

Хэутыным узчыкIэштхэнэу щыт уахътэр Сыхъатыр 18.00 ЗыщыкIэштхэгъэхэ уахътэр Сыхъатыр 18.00

Редактор

шъхъалэр

Дэргэ Тимур

Редактор

шъхъалэм

иапэрэ гуадзэр

МэшлIэкъо

Саид

ПшъэдэкIыж зы-хыырэ

секретарыр

Хъурмэ

Хъусен